

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra antropologie a zdravovědy

Bakalářská práce

Kristýna Štěpánková

Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání a Výchova ke zdraví
se zaměřením na vzdělávání

Reprodukční zdraví v předškolním věku

Olomouc 2020

vedoucí práce: Mgr. Věra Vránová, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila pouze uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne

.....

Podpis

Poděkování:

Mé poděkování patří Mgr. Věře Vránové, Ph.D., za odborné vedení, poskytování rad a materiálových podkladů k práci, za ochotu a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Obsah

Úvod.....	6
1 Cíle a úkoly práce.....	7
2 Teoretické poznatky	8
2.1 Reprodukční zdraví.....	8
2.2 Reprodukční zdraví v předškolním věku	9
2.2.1 Dva až čtyři roky.....	10
2.2.2 Čtyři až šest let.....	11
2.2.3 Hygiena.....	11
2.2.4 Prevence sexuálního zneužívání	12
2.2.4.1. Projevy sexuálního zneužívání.....	13
2.2.4.1 Bezpečné doteky a intimita	13
2.2.5 Masturbace.....	13
2.2.6 Dětské hry	14
2.2.7 Sprostá slova	14
2.3 Postoj k reprodukčnímu zdraví v rodině	15
2.3.1 Rozvoj vztahů v rodině	15
2.3.2 Rodina a její podoby soužití	16
2.4 Mateřská škola	17
2.4.1 Spolupráce MŠ s rodinou.....	17
2.4.2 Reprodukční zdraví v RVP PV	17
2.4.2.1 Dítě a jeho tělo	18
2.4.2.2 Dítě a jeho psychika	18
2.4.2.3 Dítě a ten druhý	19
2.4.2.4 Dítě a společnost	19
2.4.2.5 Dítě a svět.....	20
2.5 Doporučená literatura v rámci výchovy reprodukčního zdraví v předškolním věku	20
2.5.1 Petr, Ida a miminko.....	20
2.5.2 Jak jsem přišel na svět	20
2.5.3 Bříško, bříško, kdo v tobě bydlí.....	21
2.5.4 Jak děti přicházejí na svět	21
2.5.5 Jak přicházejí děti na svět?	22

2.5.6	Odkud přicházejí děti?: první otázky a odpovědi	22
2.5.7	Ty jsi holka, ty jsi kluk: rodičům to není fuk, když se děti ptají na sexualitu	22
2.5.8	Mluvíme o sexu: 4-6 let	23
2.5.9	Co to tam mám?	23
2.5.10	Dva tátové a zvědavá holka: knížka pro děti a jejich rodiče	23
3	Metodika práce	25
4	Výsledky	26
4.1	Shrnutí výsledků	40
5	Diskuse	42
6	Závěr	45
	Souhrn	47
	Summary	48
	Referenční seznam	49
	Seznam literatury (vztahující se k reprodukčnímu zdraví) zmíněné v odpovědích respondentů	52
	Seznam zkratk	53
	Seznam tabulek	53
	Seznam grafů	53
	Seznam příloh	54
	Anotace	63

Úvod

Poslední dobou je téma reprodukčního zdraví neboli sexuální výchovy předškolních dětí, více aktuálnější. Vznikají různé publikace a návody pro rodiče o tom, kdy je vhodný čas, a jak reagovat na nejrůznější odpovědi svých potomků. Většina odborníků se shoduje v tom, že pokud je dítě pravdivě s tímto tématem seznamováno již v brzkém věku, má to kladný dopad na jeho budoucí sexuální život. Jelikož jsem na střední škole studovala obor Předškolní a mimoškolní pedagogika, tato věková skupina mi byla při výběru tématu bakalářské práce nejbližší.

Děti jsou téměř od narození zvědavé. Ještě ani neumí mluvit a zkoumají všechno kolem sebe. A nejenom kolem sebe, ale i sebe. Sebe sama. Svě tělo. Co se mu líbí, nebo co je mu naopak nepříjemné. A všímá si i toho v čem se liší od ostatních. Najednou přijde doba, kdy se dítě začne zajímat, kde se tu vzalo, a jak se takové miminko narodí. Rodiče, ale i pedagogové mateřských škol by se těchto otázek neměli zaleknout, ale dopředu s nimi počítat, aby nebyli příliš zaskočení. Mnoho faktorů může do budoucna ovlivnit, jaký bude mít daný jedinec vztah k sexualitě. Jestli ji bude vnímat jako přirozenou součást života nebo naopak jako něco špinavého, nečistého.

Velmi mnoho lidí si může klást otázku, jestli nejsou na takové informace děti malé, a že to stejně ještě nepochopí. Ale možná právě dospělí lidé způsobují to, že označují sexualitu za „nečistou“ a mají strach, že může ohrozit „čisté“ děti. Tato dvě označení vytváří mezi sebou velký kontrast. Někteří rodiče otázky od jejich malých ratolestí nepokládají za důležité, stydí se o tomto, pro některé lidi dosti choulostivém, tématu mluvit a raději je přejdou nebo zaobalí do odpovědi, že děti nosí čáp nebo vrána. Takže dělají pravý opak, než radí odborníci. Ale co je správně?

Dítě, které teprve poznává svět, může být zmatené. Hledá odpovědi na své otázky dále třeba právě u paní učitelky ve školce nebo u ostatních dětí. Ale zajímají se o tohle téma rodiče dětí a učitelé mateřských škol dostatečně? Možná, že kdyby tohle téma nebylo stále tabuizováno, dívala by se na ně společnost jinak. A právě společnost nás nejvíce ovlivňuje hlavně tím, jak se v danou dobu, do které se narodíme, staví k otázkám sexuálního života.

1 Cíle a úkoly práce

Hlavní cíl práce

Cílem této bakalářské práce je poukázat na důležitost výchovy k reprodukčnímu zdraví v předškolním věku nejen v rodinách, ale i v mateřských školách a jaká je realizace výchovy k reprodukčnímu zdraví v mateřských školách.

Dílčí cíle

1. Zjistit rozsah zahrnutí reprodukčního zdraví v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.
2. Vyhledat literaturu zaměřenou k výchově reprodukčního zdraví určenou předškolním dětem.
3. Zjistit, jakou formou je realizována výchova k reprodukčnímu zdraví v mateřských školách.
4. Zjistit, jak vnímají učitelé mateřských škol výchovu k reprodukčnímu zdraví.

Výzkumné otázky

1. Věnují se učitelé mateřských škol tématu výchovy k reprodukčnímu zdraví?
2. Jak hodnotí učitelé mateřských škol své odborné znalosti v oblasti výchovy k reprodukčnímu zdraví dětí předškolního věku?
3. Jakým způsobem je realizována spolupráce rodiny s mateřskou školou v rámci reprodukčního zdraví v předškolním věku?
4. Jaká je využitelnost literatury a hraček při výchově reprodukčního zdraví v mateřských školách?

2 Teoretické poznatky

V této kapitole bude rozepsáno, co reprodukční zdraví znamená, a jak se projevuje u dětí předškolního věku. Dále je zde rozebíraná rodina a její podoby soužití. Spolupráce rodiny s mateřskou školou a Rámcový vzdělávací program v souvislosti s výchovou k reprodukčnímu zdraví. V posledních kapitolách teoretických poznatků je doporučená literatura vhodná k výchově této problematiky.

2.1 Reprodukční zdraví

V první kapitole jsou vysvětleny základní pojmy, které s reprodukčním zdravím velmi úzce souvisí, a co si pod pojmem reprodukční zdraví můžeme představit.

Sex, pohlavní styk či milostný akt je fyzický kontakt mezi lidmi, který je spojen se sexuálním vzrušením, jehož účelem je uspokojení lidské pudové potřeby. Ze sociální stránky slouží sex jako důležitý nástroj sociální komunikace. Ve vztahu slouží jako prostředek sdílení lásky, náklonnosti partnerů, a v neposlední řadě může plnit i funkci usmiřovací při konfliktu mezi partnery. Po stránce tělesné je pohlavní styk zdrojem příjemných intenzivních pocitů (Kniha, 2014).

Sexuální chování je z biologického hlediska primárním prostředkem reprodukce v případě pohlavního styku muže a ženy. Na lidské sexuální chování působí mnoho různých vlivů. Tyto vlivy působí vždy ve vzájemné kombinaci. Souvisí s tím rozdíly mezi muži a ženami, do jakého se jedinec rodí společenství či historického období, nepsaná pravidla, tradice, tabu, náboženství. Významné působení se objevilo s příchodem křesťanství, které silně ovlivnilo postoj k sexualitě (Kniha, 2014).

Podle WHO¹ (2006) je **reprodukční zdraví** „stav fyzické, emoční, duševní a sociální pohody ve vztahu k sexualitě; nejedná se pouze o nepřítomnost nemoci, dysfunkce nebo slabosti. Sexuální zdraví vyžaduje pozitivní a ohleduplný přístup k sexualitě a sexuálním vztahům, jakož i možnost mít příjemné a bezpečné sexuální zážitky bez nátlaku, diskriminace a násilí. Aby bylo dosaženo a udržováno sexuální zdraví, musí být chráněna a dodržována sexuální práva všech osob.“

Sexuální výchova byla dříve nazývána výchovou pohlavní či výchovou k mateřství a rodičovství. Pojmenování jsou různá, protože se tak autoři snaží vyvarovat kritickým názorům odsuzujících sexuální výchovu ve škole nebo ji vnímají komplexně. Komplexní chápání sexuální výchovy znamená, osvojení si náležitého chování po všech stránkách

¹ World health organization (Světová zdravotnická organizace)

sexuality. Zařazující nikoli jen pohlavní styk, ale rovněž vnímání mezilidských vztahů, manželství a rodiny (Šulová, 2011).

Dle Raškové (2007) je důležité, aby sexuální výchova působila na děti kladně. Měla by plnit funkci poznávací a předávat nezbytné informace, formovat názory a postoje v rámci lidské sexuality a vytvářet dovednosti, návyky a chování uvnitř interpersonálních vztahů. Sexuální výchova má dlouhodobý, soustavný a vědomý vliv na dítě, což napomáhá rozvoji jeho osobnosti v rodinných a sexuálních otázkách.

Sexuální výchova začíná v raném dětství a prochází adolescencí do dospělosti. Zaměřuje se na podporu a ochranu sexuálního vývoje. Postupně vybavuje děti a mládež informacemi, dovednostmi a pozitivními hodnotami, aby porozuměli své sexualitě. Dále pomáhá vytvářet bezpečné a naplňující vztahy, aby jedinci převzali odpovědnost za pohodu a sexuální zdraví své vlastní, ale i jiných lidí. Poskytování informací o sexualitě může být pro děti velmi prospěšné, jestliže jsou informace vědecky přesné, neodsuzující a jsou přiměřené věku, jako součást pečlivého a postupného procesu od začátku formálního vzdělávání, včetně mateřských škol a předškolních zařízení (Sex education, 2015).

Šulová (2011) uvádí podstatné vývojové mezníky přístupů k sexuální výchově během 20. století:

- význam psychoanalýzy (tolerování a popsání tabuizovaných témat spojených se sexualitou a kvalitami života jedince)
- vývoj antikoncepce (separace sexuality a reprodukce)
- zjištění nebezpečí HIV/AIDS (obavy z důsledků nezodpovědného chování při sexu, důležitost prevence sexuální výchovy)
- vliv zprostředkovaný médii (noviny, reklama, internet, fotografie, videa)
- výrazná detabuizace v rámci sexuality

2.2 Reprodukční zdraví v předškolním věku

Předškolní věk je životní období od tří do šesti let. Jedná se o etapu v životě člověka, kdy dítě opouští batolecí věk a postupně se vyvíjí do mladšího školního věku, jehož začátečním mezníkem je vstup na základní školu. Toto období je obdobím dynamickým. Dítě si uvědomuje své místo v rodině, vytváří si vlastní identitu, začíná tvořit vztahy s vrstevníky, připojuje se do hraní her a uvědomuje si pravidla chování (Rašková, 2007).

2.2.1 Dva až čtyři roky

Již od velmi nízkého věku jsou děti zvědavé a poznávají svět okolo sebe velkým množstvím otázek. Často se ptají na otázky, které přivádí dospělé do rozpaků. Také si začínají všimnout, jak vypadají oni sami i ostatní děti. Vnímají, že maminka i tatínek vypadají rozdílně a tyto odlišnosti zkoumají. První období intimity se objevuje právě v tomto věku. Začínají se vymezovat hranice. Dítě nastoupí do mateřské školy, kde se děti zkoumají navzájem. Je to přirozené a není na tom nic špatného, ale mělo by se dětem vysvětlit, že nemají jeden druhého zkoumat veřejně. Dospělí by v této situaci měl být pohotovými a vysvětlit dítěti, co ho zajímá, například pomocí vyhovující obrázkové knihy. Je dobré naučit dítě pojmenovávat viditelné pohlavní rysy (Stretti, Kaňák, 2014).

Trojan (2009) doporučuje nazývat pohlavní orgány i všechny části těla správnými názvy. Nepřesné názvy genitálií mohou poukazovat na to, že jsou tyto části těla nějakým způsobem divné, nečisté nebo že by se o nich nemělo hovořit. Následkem toho se děti i v tak útlém věku za svoje přirození mohou stydět. Správné termíny mohou hrát i velkou roli při pokusu dítěte popsat zranění či sexuální zneužití. Mnohdy děti přejímají označení pro sexuální části těla, která slyší od svých kamarádů. Jestliže rodiče nechtějí používat označení terminologická, je vhodné, aby si ujasnili, jaké termíny pro pohlavní orgány budou před dětmi říkat. Burdová (2011) uvádí, že v rodinách převládají lidové výrazy. U chlapců je zvyklé říkat penisu šulínek, lulínek, camprdlík, zvoneček či bimbás. U dívek je to kačenka, prcinka, buchticka, apod.

Dospělí velmi rádi při komunikaci s malými dětmi využívají zdvořiliny či jiné názvy (tlapky, ručičky). Přesto by mělo dítě na konci tohoto období správně popsat veškeré části těla. Mezi 3-4 rokem dítě začíná objevovat příjemné pocity v souvislosti s drážděním svého přirození (Stretti, Kaňák, 2014). (*Více v kapitole 2.2.5 Masturbace.*)

První období vzdoru nastává kolem třetího až čtvrtého roku dítěte. Je součástí tvorby vlastní identity dítěte a nemusí být vždy klidné. Projevuje se zlostnými výbuchy, které bývají zapříčiněny v situacích, když dítěti někdo v něčem brání, nebo když dítě nemůže něčeho dosáhnout (Trojan, 2009).

Sdělování informací rodičů dětem ohledně sexuality je v tomto období ovlivněno různými činiteli. Příčinnou mohou být přesvědčení, že malé děti sexualitu nevnímají. Dále neznalost a stud o sexualitě mluvit, protože ani v původní rodině se tohle téma otevřeně neřešilo. Komunikaci může ulehčit, když si rodiče vytvoří dostatek času a prostoru, aby

si mohli s dětmi v klidu a nerušeně popovídat. Důležitý je otevřený přístup a nezamlčování odpovědí na otázky (Stretti, Kaňák, 2014).

2.2.2 Čtyři až šest let

V tomto věkovém rozmezí dítě navštěvuje mateřskou školu a potkává se tam s dětmi opačného i stejného pohlaví. Vychovatel je tedy dalším z dospělých, s kým dítě může o sexualitě hovořit. Proto je důležité, aby byl pedagog schopný v daném okamžiku správně reagovat, a přitom si udržet profesionalitu a nestrannost. V tomto období se objevuje otázka nahoty. Dítě by mělo vědět před kým, do jaké míry a za jakých okolností může ukázat svoji nahotu. Velkou roli v souvislosti s tím hraje nastavení v rodině. Objevuje se zde otázka soukromí a symbolu zavřených dveří. Jestliže nastane situace, že dítě přistihne svoje rodiče při pohlavním styku, je důležité, aby mu vysvětlili, že se mají rádi, a že si neublíží. Tato situace může být nepříjemná, ale rodiče by se neměli bát odpovídat. Odlišnosti v jednotlivých rodinách se taktéž objeví v komunikaci mezi dětmi. Co je v jedné rodině přirozené, může být v jiné rodině z různých důvodů symbol něčeho špatného (Stretti, Kaňák, 2014).

Většina dětí ve věku tří až čtyř let se zajímá o to, jak se miminko mamince narodí. V pěti letech se však děti zajímají spíše o to, jak se miminko dostalo mamince do břicha. Proto určitě přijde vhod krátké vysvětlení o pohlavním styku. Pravdivá a stručná odpověď je vhodnější nežli vymyšlené příběhy o tom, jak děti nosí čáp nebo vrána či jiné povídačky. V případě, že dítě nedostane jasnou odpověď, zapříčiní to zmatek v jeho dětské duši a k tomuto tématu zaujme chybný postoj. Při vysvětlování by dospělí měl myslet na to, že dítě v tomto věku vnímá všechno doslovně.

Jestliže se dítě v pěti letech neptá na sexuální otázky a ani o ně nejeví zájem, je vhodný čas se tomuto tématu začít aktivně věnovat. Prohlížet obrázkové knihy, rodinná alba, komentovat zprávy spojené se sexualitou nebo požádat dítě o nakreslení obrázku, jak miminko přichází na svět (Trojan, 2009).

2.2.3 Hygiena

Již od raného dětství je potřeba starat se o správnou hygienu pohlavního ústrojí. V případě, že má rodič s hygienou dítěte nějaké nejasnosti, je lepší se zeptat dětského lékaře. Hygienu by mělo dítě zvládat samostatně již kolem čtyř let. Na dítě je potřeba dohlížet přibližně do šesti let, avšak záleží na schopnostech a zralosti dítěte.

Dívky by měly pravidelně omývat genitál výhradně vodou, mýdlo či sprchový šampón je nevhodný. Aby nedocházelo k srůstání (synechii) malých a velkých stydkých

pysků je důležité při umývání lehce prostor vytřít a pysky od sebe oddělit. Dívky by měly být vedeny k správnému utírání přirození zepředu dozadu a k umývání rukou po použití toalety. Správnou hygienou předcházíme nepříjemným zánětům, které mohou vzniknout již v tak brzkém věku. Jestliže zánět nastane, děvčátka si stěžují na pálení či svědění genitálu, jehož součástí může být i výtok z pochvy. V takových situacích je možné použít přípravky určené výhradně pro intimní hygienu nebo navštívit dětského lékaře či gynekologa. Rodiče by měli své dcery upozornit na to, aby do pochvy nevkládaly žádné předměty, a aby se svého přirození nedotýkaly špinavými rukama.

Podobné je tomu tak u chlapců. Podstatnou část jejich hygieny tvoří umývání pohlavního údu vodou, dále přetažení předkožky a vypláchnutí předkožkového vaku, ve kterém se shromažďují zbytky nečistot a malé kousky mazu, které dohromady tvoří takzvané smegma. Je důležité tento povlak odstraňovat, protože se v něm mohou hromadit bakterie a následně způsobovat bolestivost a začervenání penisu, v pozdějším stádiu i záněty. Rodiče a lékaři vedou diskuze o tom, zda u malých chlapců předkožku přetahovat. Názory jsou rozdílné. Jisté však je, aby přetahování předkožky probíhalo velice jemně a bez násilí. Neodkladná návštěva lékaře je v případě zúžené předkožky tzv. fimózy. Tvoření a upevňování hygienických návyků od raného dětství může sloužit i jako prevence zneužívání (Štěrbová, Šilerová, Prouzová, 2017).

2.2.4 Prevence sexuálního zneužívání

Případů spojených se sexuálním chováním přibývá, přestože všechny nejsou statisticky zaznamenány. Laická veřejnost sexuální zneužívání přisuzuje narušeným osobám či pedofilům. Nezřídka se však zneužívání dětí odehrává v rodině ze strany příbuzných, nevlastních rodičů či osob na hlídání (Ježková, Jonášová, 2019).

Uzel (2006) poukazuje na výzkumy, kde bylo zjištěno, že přinejmenším jeden chlapec z deseti a jedna dívka ze čtyř do třinácti let jsou určitým způsobem sexuálně zneužívání. Proto by dítěti nejpozději ve čtyřech letech mělo být objasněno, jaké doteky jsou vhodné, a které naopak nevhodné. Dítě by mělo vědět, že se žádný dospělý nesmí dotýkat jeho přirození, a že není správné, když tyto doteky dospělý vyžaduje od něj. Důležité je děti upozornit, na cizí lidi lákající do auta, nebo aby se samy nepohybovaly na opuštěných místech.

Pšenička (1995) uvádí ve své knize, že je přímo povinností rodičů, aby sdělili svým dětem, že ne každý člověk to s nimi může myslet dobře. A že nemohou každému důvěřovat, tak jako jim, rodičům. Při vysvětlování je dobré vzpomenout na pohádku

o kůzlátkách, kterou děti určitě dobře znají. Tak jako zlý vlk se mohou přetvařovat i někteří lidé.

2.2.4.1. Projevy sexuálního zneužívání

Jestliže bylo dítě zneužito, mohou se u něj objevit značné změny v chování oproti dřívějšímu. Jeho sexualita může být na jednu stranu unáhlená např. častá masturbace, kresby pohlavních orgánů, hry se sexuálním podtextem, nebo může mít opačný účinek, a to strach z veškerých projevů sexuality. Dalšími projevy jsou pocity nejistoty, agresivita, pomočování, otažitost, dítě o sobě říká, že je špatné, atd. Při těchto příznacích by dospělí měli být obezřetní a zvýšit svoji pozornost (Stretti, Kaňák, 2014).

2.2.4.1 Bezpečné doteky a intimita

K vztahům a intimě neodmyslitelně patří doteky, které jsou projevem lásky a blízkosti. Doteky jsou také součástí péče o malé děti a dodávají pocit jistoty. Nicméně nemusejí být za každých okolností příjemné. Děti by měly být vedeny k tomu, aby uměly říci ne, když jim je některý dotek nepříjemný, ať už se jedná o tělesný kontakt ze strany jiných dětí, členů rodiny či dospělých. Chování a přání dítěte by mělo být respektováno (Štěrbová, Šilerová, Prouzová, 2017).

2.2.5 Masturbace

V minulosti byla masturbace odsuzována vnímána jako špatná nebo dokonce jako důsledek řady nemocí, nejen tělesných, ale i duševních. V dnešní době je masturbace mezi odborníky i laickou veřejností pokládána za projev normálního lidského sexuálního chování nikoli jen u dospělého jedince, ale již v dětském věku (Kniha, 2014). Názor na sexualitu se odvíjí od toho, čemu společnost v danou chvíli věří. Kolem 17. století ve střední Evropě, byl přístup k sebeuspokojování takový, že ho mohl vykonávat každý, pokud uspokojování neohrožovalo nikoho dalšího. Dokonce chůvy a rodiče tehdy využívali masturbaci k uklidnění malých dětí. Na takové počínání by se dnešní společnost dívala s údivem (Stretti, Kaňák, 2014).

Téma ohledně masturbace neboli onanie je pro rodiče velmi náročné a je spojeno s velkým množstvím otázek. Mezi dětmi jsou velké odlišnosti, ale dívky i chlapci vnímají přinášení příjemných pocitů při dráždění genitálií již od velmi nízkého věku (Štěrbová, Šilerová, Prouzová, 2017).

Jonášová (2014) v rozhovoru O psychosexuálním vývoji u dětí říká: „*Že člověk je tvor sexuální, a to úplně od útlého dětství. A dokonce už od embryonálního vývoje.*

Že první sexuální reakce jako vzrušení a orgasmus, byly pozorovány už u třiceti dva týdněho embrya ženského pohlaví v bříšku matky.“

Dívky i chlapci své zevní pohlavní orgány dráždí třením a kolébavými pohyby. Některé děti jsou schopné dosáhnout i orgasmu. Toto chování může mnohé rodiče znepokojovat. Neměli by však své děti za projevy masturbace trestat, protože by tím mohli zapříčinit do budoucna problémy spojené se sexualitou. Už velmi malé děti zhruba od dvou let by se měly začít učit rozlišovat aktivity na veřejné a soukromé. A že jakékoliv hraní si se svými pohlavními orgány je striktně soukromá věc. Není snadné některé rodiče přesvědčit, že sexuální chování dětí nemůžeme vnímat stejně jako u dospělých. Dráždění přirození můžeme přirovnat k cumlání palce či dalším zvykům, které dítě uklidňuje před spaním (Uzel, 2006).

Jestliže rodiče z určitých důvodů, například náboženských, masturbaci nepřijímají, je podstatné dítěti poklidně vysvětlit, že toto chování je pro ně nepřijatelné a uvést příčinu. Pouhý zákaz je netaktní a neplní svůj účel (Štěrbová, Šilerová, Prouzová, 2017).

2.2.6 Dětské hry

Dětské hry a jejich hravost jsou jednou z forem přípravy do dospělosti. Ve věku od tří do šesti let jsou hry hlavní činností dítěte. Předškoláci napodobují dospělé a jejich profese. Hrají si na maminku a tatínka, řidiče autobusu či prodavače. Velmi přínosné jsou hry s panenkami, které hlavně u děvčat vytváří kladný vztah k mateřství. Ten mají děti i k obrázkům děťátek v děloze matky. Při hře dětí na maminku a tatínka si lze všimnout podobnosti v chování s jejich vlastními rodiči. Jako bychom nahlíželi do zrcadla (Pšenička, 1995). V tomto věku se objevuje i běžná hra na doktora. Při této hře je důležitá dobrovolnost a stejný věk. Děti se svlékají a navzájem prohlížejí. V tomto případě je to vyjádření zdravé sexuality. Pokud by však nebyl splňován rovnocenný věk a tato aktivita by byla prováděna nuceně, byl by to náznak určitého rizika (Stretti, Kaňák, 2014).

2.2.7 Sprostá slova

I když se můžete snažit sebevíc, tak se jistě ve slovní zásobě dětí objeví i některá nevhodná slova, která jistě pochyťí ve školce a později ve škole. Ale nejen tam. Můžete se s takovými slovy setkat kamkoliv s dítětem jdete. Na ulici napsané sprejem na zdi nebo při fotbalovém utkání. Jestliže dítě taková slova říká, mnohdy samo pořádně neví, co vlastně znamenají. Proto je nejlepší se ho nejprve zeptat, jestli ví, co dané slovo znamená a vysvětlit mu, že je nevhodné, aby se takovým způsobem malé děti vyjadřovaly. Určitě by se za to dítě nemělo trestat. Je důležité mít na paměti, že slova dospělých lidí děti

velmi rády napodobují, a proto by se měli sami dospělí těmto slovům vyvarovat (Burdová, 2011).

Trojan (2009) uvádí několik důvodů, proč dítě tato slova užívá. Jedním z nich je, že vyžaduje více pozornosti. Za těchto okolností je přijatelné si nevhodných slov nevšímat. Dalším možným důvodem je, že dítě vyžaduje informaci. Tato slova používá, ale netuší, co znamenají. Příčinnou vulgárního vyjadřování mohou být i pocity zklamání a rozzlobenosti, mohlo být pochyceno od dospělých, proto je patřičné dítěti navrhnout vhodnější slova, která může používat.

2.3 Postoj k reprodukčnímu zdraví v rodině

Burdová (2011) uvádí, že mnoho rodičů si může pokládat otázky typu, zda má smysl hovořit s dětmi o sexu. Jestli je vhodné dětem vyprávět o tom, jak se lidé milují, jak se děťátko narodí, co vše obnáší péče o miminko a celkově o vztazích mezi mužem a ženou. Zda by na tyto otázky nevystačila škola, kamarádi, časopisy či filmy.

Skutečnost je taková, že rodiče vychovávají sexuálně svoje děti už od počátku, kdy přijdou na svět a nadále po celý čas jejich vývoje. Aniž by si to uvědomovali, působí na dítě, jak verbálně, tak neverbálně. Svými postoji a hodnotami, příslušnou rolí v rodině a celým svým způsobem života. Čím víc si svoje chování rodiče uvědomují, tím lepší budou mít vliv na rozhodování a překážky dítěte do budoucna. Již od narození se určuje, do jaké míry bude mít jedinec zdravý a kladný postoj k sexualitě a lásce. Okamžik, kdy se děti začínají zajímat o sexualitu, přichází dříve, než si mnozí rodiče myslí, ještě před obdobím samotných otázek. Dítě si prohlíží matku i otce při koupání, pozoruje tatínka, jak hladí těhotné mamince břicho a vnímá odlišnosti v pohlaví mezi sestrou a bratrem. V současné době ještě více než v minulosti potřebují děti pravdivé informace, co se sexuality týče. Sdělovací prostředky a televize tyto zprávy nemusí podávat vždy správně a pravdivě. Proto i když nejsou rodiče jedinými vychovateli v této oblasti, jsou prvotními a nejdůležitějšími (Jurkemiková, 2006).

2.3.1 Rozvoj vztahů v rodině

Při rozvíjení dobrých vztahů v rodině je velmi důležitá komunikace a samotné povídání mezi rodiči a dětmi. Tím se posiluje vzájemná důvěra a pocit jistoty k rodičům, ale i k sobě samému a k vlastnímu tělu. Jestliže již od raného dětství rodiče odpovídají na veškeré otázky dostatečně a pravdivě vytvářejí si dobré cesty k dítěti i do budoucna, kdy se jim snadněji svěří se svými starostmi i radostmi, například v období puberty. Může se stát, že spousta rodičů se zvědavým otázkám od dětí vyhýbá. Tvrdí jim, že děti přinesl

čáp, že o tomhle se nebudou bavit nebo neodpoví vůbec. Malý jedinec ztrácí v této oblasti k rodičům důvěru, v tuto chvíli se o téma nepřestane zajímat, jak si někteří rodiče mohou myslet, jen se začne zajímat jinde. Takové povídání si o různých tématech pomocí jednotlivých příběhů může přinášet hezké, ale naopak někdy i velmi náročné chvíle (Štěrbová, Šilerová, Prouzová, 2017).

2.3.2 Rodina a její podoby soužití

Rodiče a děti, které se jim narodily. Tohle je nejčastější forma rodiny, ale není jediná, která může nastat. V dnešní době přibývá více rozvedených párů (obvykle střídavá péče o děti), samostatných matek nebo otců s dětmi. Výjimečná není ani adopce či pěstounská péče. S homosexuálními páry, především lesbickými páry, které děti vychovávají, se také setkáváme. Děti jsou tedy vychovávány v různých typech rodin nebo se s nimi setkávají ve společnosti. Měli bychom vést děti k respektu a toleranci vůči různým podobám rodiny. Můžeme na to mít svůj vlastní názor, ale rozhodně ho nevnucovat dětem.

V případě, že jsou rodiče rozvedení nebo spolu nežijí, je žádoucí oznamovat dětem záležitosti tak, jak jsou, a aby odpovídaly jejich věku a chápání. Velmi důležité je zdůraznit, že rozvod není kvůli jemu samotnému, ale z důvodu, že spolu rodiče být nemohou nebo spolu nechtějí žít, a že dítě přes to všechno mají stále rádi. Rozvod je pro dítě velkou zátěží. Jestliže má dítě problémy při vyrovnávání se s rozvodem rodičů, například pomočování, větší intenzita zlobení, problémy ve školce a škole, není od věci navštívit dětského psychologa.

U adoptivních rodin kladou odborníci důraz na to, aby rodiče svým dětem vysvětlili už v předškolním věku, že se přímo jim nenarodili, a že tedy nejsou jejich biologickými rodiči. Důležité je to z toho důvodu, aby se adoptované děti tuto informaci nedozvěděly od někoho cizího.

Dalším náročným tématem na vysvětlení dětem mohou být homosexuální páry. Už v předškolním věku se děti mohou setkat s informací, že dvě osoby stejného pohlaví se mohou mít rády a vést společný život. Ať už se společně starají o dítě nebo žijí samy.

Je důležité dětem vysvětlit, že je v naprostém pořádku, když se dítě narodí, a je vychováváno v odlišných typech rodin. Že je v pořádku, když se mají rádi různí lidé. A že je v pořádku, když se o dítě starají náhradní rodiče, kteří svoje dítě mít nemohou. (Štěrbová, Šilerová, Prouzová, 2017).

2.4 Mateřská škola

Mateřská škola (dále též MŠ) není pro dítě pouze přípravou na školu, ale přípravou na celý život. Dítě už netráví veškerý svůj čas v rodinném zázemí a poprvé se dostává mimo něj. Rodina tvoří nejdůvěrnější prostředí sexuality a soukromí, proto mateřská škola nemá v úmyslu rodinu nahrazovat, jen se snaží navazovat a stavět na její základy (Smolíková, Hajnová, 1997).

Vzdělávání předškolních dětí vytváří smysluplnou náplň každodenního programu dítěte a nabízí mu péči odborníků. Snaží se o to, aby prvotní cílené odborné vzdělávání dítěte a doba strávená v mateřské škole, byla pro dítě potěšením a zdroj důvěryhodných a dostatečných informací pro jeho další vzdělávání a život (RVP PV, 2018).

2.4.1 Spolupráce MŠ s rodinou

Na kvalitní prostředí v mateřských školách má vliv spolupráce a uznání v první řadě rodičů, ale i veřejností. Pouhé podceňování jejich profese ze strany okolí, může ovlivnit motivaci a chuť učitelů tuto práci vykonávat. Například že jsou učitelky mateřských škol okolím vnímány tak, že si s dětmi „jen hrají“ či „jen hlídají“. Nynější snaha o spolupráci mateřských škol s rodiči je nabízena formou konzultací s učitelkami, dne otevřených dveří, besídek či výstavami dětských prací. Rodiče mají možnost se účastnit výletů nebo pomáhat při náročnějších akcích. Avšak důležitý je zájem ze strany rodičů. Předškolní dítě nemusí rozumět tomu, jaké má rodič s mateřskou školou vztahy, ale je schopné to vycítit (Koťátková, 2014).

2.4.2 Reprodukční zdraví v RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je součástí vzdělávání v České republice od roku 2004 a prošel několika úpravami. Nyní se využívá s platností od 1. 1. 2018.

Vzdělávání předškolních dětí je zajišťováno institucemi, mezi něž patří mateřské školy, mateřské školy speciální a lesní mateřské školy. Obsah předškolního vzdělávání je základním prostředkem vzdělávání dítěte, a měl by být definován tak, aby jeho prostřednictvím docházelo k uskutečnění vzdělávacích záměrů, a dosažení vzdělávacích cílů. Tento vzdělávací obsah se určuje pro děti od 2 do 6 (7) let. V RVP PV jsou jednotlivé oblasti a jejich náplně propojeny a navzájem na sebe působí a ovlivňují se. Proto je nezbytné, aby byly všechny oblasti v praxi přirozeně propojovány.

V RVP PV vzdělávací obsah zahrnuje pět vzdělávacích oblastí: „*biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální*“ (RVP PV, 2018, s. 14). Tyto oblasti jsou pojmenovány v názvech následujících podkapitol.

2.4.2.1 Dítě a jeho tělo

Dílčí cíle týkající se reprodukčního zdraví:

- *„uvědomění si vlastního těla*
- *osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jeho kvalitě*
- *osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí*
- *vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu“* (RVP PV, 2018, s. 15)

Dítě na konci předškolního období by mělo zvládat sebeobsluhu, dbát o osobní hygienu, mělo by umět správně pojmenovat části lidského těla, některé orgány i pohlavní, vědět jak fungují. Dále by mělo mít představu o těle a jeho vývoji. Od narození, růstu a proměny těla. Mělo by znát důležitost péče o čistotu a zdraví a v neposlední řadě je podstatné, aby znalo způsoby ochrany osobního zdraví a bezpečí, popřípadě na koho se může obrátit, kde hledat pomoc.

Mezi rizika této oblasti patří nerespektování individuálních potřeb dítěte. S čímž souvisí i potřeba soukromí. Dalším rizikem, které může nastat, je že předškolní dítě bude mít zkreslené a nedostatečné základní informace o lidském těle, jeho vývoji, růstu a funkcích orgánů a částí těla. Příčinnou těchto rizik mohou být nevyhovující vzory chování dospělých působících v mateřské škole (RVP PV, 2018).

2.4.2.2 Dítě a jeho psychika

Tato oblast je rozdělena do tří podoblastí. Největší souvislost s reprodukčním zdravím je v oblasti Sebepojetí, city a vůle.

Dílčí cíle týkající se reprodukčního zdraví:

- *„poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti)*
- *rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat“* (RVP PV, 2018, s. 21)

Předškolní dítě by při výstupu z mateřské školy mělo umět určit příjemné prožitky, jakými je radost a láska a prožitky nepříjemné jako je smutek či strach. Tato emocionální vyjádření by mělo zvládat rozlišovat, jak v rodinném, blízkém prostředí, tak v neznámém.

Dítě by mělo také zvládat vyjádřit svůj souhlas i nesouhlas. Mělo by dokázat říkat „ne“ v případech, ve kterých je to potřebné, aby se vyvarovalo případnému nebezpečí.

Rizika, která mají vliv na kladný výsledek vzdělávacích záměrů učitele v této oblasti, jsou nedostatek přátelského prostředí, málo porozumění a lásky. Dále nemožnost dávat najevo vlastní city, a povídat o nich (RVP PV, 2018).

2.4.2.3 Dítě a ten druhý

Dílčí cíle týkající se reprodukčního zdraví:

- *„seznamování s pravidly ve vztahu k druhému*
- *osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem*
- *posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)*
- *ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými“* (RVP PV, 2018, s. 23)

Od dítěte na konci předškolního období se v této oblasti očekává, že umí navázat a udržet přátelství, zvládá odmítnout jemu nepříjemnou komunikaci. Vnímá, že lidé jsou osobnostně odlišní, a že je to přirozené. V rodině, mateřské škole a na veřejnosti se řídí určenými pravidly související s vzájemným soužitím a chováním. Předškolní dítě si všímá potřeb a přání druhého, soucítí s ním, eventuálně nabídne kamarádovi pomoc. V případě setkání s cizími dětmi a dospělými jedná opatrně.

Rizikovými faktory při plnění záměrů učitele může být nedostatek empatie, přehnaně ochranné či lhostejné prostředí, urážlivé či zesměšňující jednání, prostředí s poněkud malým množstvím příležitostí ke komunikaci a spolupráci s druhými (RVP PV, 2018).

2.4.2.4 Dítě a společnost

Dílčí cíle týkající se reprodukčního zdraví:

- *„rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané*
- *vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách“* (RVP PV, 2018, s. 25)

Očekávaným výstupem této oblasti je pochopení, že každý člověk má ve společnosti určitou roli, například ve třídě, v rodině, na které závisí jejich chování. Dítě by si mělo vytvořit jednoduchý obraz o pravidlech chování a vědět, co je s nimi

v souladu a co naopak ne. Předškolní dítě by mělo vědět, že ne každý člověk tato pravidla dodržuje. Že se někteří lidé mohou chovat nepředvídatelně, a tím mohou narušovat pohodu i bezpečí druhých lidí (RVP PV, 2018).

2.4.2.5 Dítě a svět

Dílčí cíle týkající se reprodukčního zdraví:

- „rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách“ (RVP PV, 2018, s. 28)

2.5 Doporučená literatura v rámci výchovy reprodukčního zdraví v předškolním věku

V následující kapitole nabízím přehled 10 vybraných titulů a jejich souhrnný obsah, který může posloužit vychovatelům, učitelům či rodičům při výchově a vzdělávání. Přehled publikací je uspořádán od nejstarší po nejnovější.

2.5.1 Petr, Ida a miminko

Tato kniha od švédské autorky je psaná formou kresleného naučného komiksu. Vypráví příběh rodiny se dvěma dětmi. Celá rodina společně očekává narození miminka a prožívá mamincino těhotenství. Obě dvě děti se během příběhu ptají rodičů na nejrůznější otázky spojené s narozením dítěte. Zpracování obrázkovou formou je dětem bližší, a přestože je to kniha staršího vydání, neztrácí na svojí vhodnosti k praktickému využití.

Obsah:

Co je to s maminkou?	Takhle vypadáme
Žijeme spolu	Dům číslo 18
Jak se má miminko?	A je tady jaro
Miminko přichází na svět	Návštěva v porodnici
Teď je nás pět	Vše pro miminko

FAGERSTRÖMOVÁ Grethe. *Petr, Ida a miminko. (Kniha o soužití v rodině)*. Praha: Albatros 1992, 47 s. ISBN 80-00-00253-1

2.5.2 Jak jsem přišel na svět

Publikace přeložená ze švédského originálu, vypráví příběh o cestě děťátka na svět. Od seznámení tatínka a maminky, jak se rozhodne, jestli bude miminko chlapeček nebo holčička, a taky jak je možné, že se může narodit miminek víc. Pohlavní orgány jsou

v této knize nazývány štěrbinka a kolíček. Text je doplněný decentními a výstižnými obrázky

JANOUC, Katerina. *Jak jsem přišel na svět*. Ilustroval Mervi LINDMAN. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1441-X.

2.5.3 Bříško, bříško, kdo v tobě bydlí

Knihy je určena dětem od tří let, ale potěší i těhotné maminky, tatínky či pedagogy. Pomocí básniček se čtenář dozvídá průběh prenatálního období až po porod. Každá básnička je doplněna obrázkem plodu. Díky jednotlivým obrázkům tedy vidíme postupnou vnější změnu oplodněného vajíčka v lidskou bytost a básnička nám sděluje, co se u malého miminka právě vyvíjí např. hmat, sluch.

PEŠKOVÁ, Miriam. *Bříško, bříško, kdo v tobě bydlí*. Ilustroval Kristina KÜBLBECKOVÁ. Jince: Amenius, c2008. ISBN 978-80-903900-1-0.

2.5.4 Jak děti přicházejí na svět

Celá kniha je vystavěná na rozhovoru dítěte s matkou. Česká autorka i ilustrátorka mají obě lékařské vzdělání a inspirací jim byly reálné rozhovory mezi matkou a dítětem ve věku dvou až pěti let.

Obsah:

Jak děti přicházejí na svět?

Na miminko musejí být dva: maminka a tatínek

Buněčky

Rozdíl mezi dítětem a dospělým, ženou a mužem

Jak se tatínkova buněčka dostane do maminčina bříška?

Jak děti v bříšku rostou, jí a dýchají?

Jak se rodí děti?

Co rozhoduje o tom, jak miminko vypadá?

Může být v bříšku více dětí? Děti a zkumavky

Porodem to nekončí, ale teprve začíná

MARTINCOVÁ, Jana. *Jak děti přicházejí na svět: odpovědi na první otázky dítěte -nejen o sexu moderně, pravdivě, jednoduše --s láskou*. Ilustroval Petra KUBÁČKOVÁ. Brno: Babyonline, 2010. Pro chytré hlavičky (Babyonline). ISBN 978-80-904216-2-2.

2.5.5 Jak přicházejí děti na svět?

Publikace původně ze španělského vydání přirozeně přibližuje dětem pojmy související se sexualitou. Na konci knihy je i slovníček, který některé pojmy použité v knize jednoduše vysvětluje. Objasňuje dětem počátek nového života. Tato kniha je určena pro děti od šesti let.

Obsah:

Pro tátu a mámu	Jeden a jeden je další
Vývoj před narozením	Maminka čeká miminko
Konečně se narodilo!	Co jsme se naučili
Slovníček	

MIGALLÓN LOPEZOSA, Pilar. *Jak přicházejí děti na svět?*. Ilustroval VANE. Praha: Svojtka & Co., 2013. Knihovnička sexuální výchovy. ISBN 978-80-256-0795-4.

2.5.6 Odkud přicházejí děti?: první otázky a odpovědi

Tato kniha je přeložená z britského originálu a největší výhodou oproti jiným knížkám má v tom, že je téměř celá obrázková a text je pouze doplňující, což je pro děti předškolního věku přijatelnější. Je to kniha plná otázek a odpovědí o tom, jak miminka přicházejí na svět, ale nejenom lidská miminka, ale i zvířecí.

Obsah:

Odkud přicházejí děti?	Jak vznikne miminko?
Kdy se děti narodí?	Jak děti rostou?
Čím budu, až vyrostu?	

DAYNES, Katie. *Odkud přicházejí děti?: první otázky a odpovědi*. Ilustroval Christine PYM, přeložil Jaroslav KUČERA. Praha: Svojtka & Co., 2017. ISBN 978-80-256-1906-3.

2.5.7 Ty jsi holka, ty jsi kluk: rodičům to není fuk, když se děti ptají na sexualitu

Poměrně nová česká publikace, která je zaměřená nejen pro děti, ale i pro rodiče. První ilustrovaná část knihy je určena dětem. Jednotlivé kapitoly vypráví příběh rodiny Mrákových. V knize vystupují prarodiče, rodiče a dvě děti, pětiletá Anička a sedmiletý Jindra. Tito sourozenci se dozvídají informace o lidském těle a správné hygieně, o tom jak přicházejí děti na svět, a jak by se měli chránit před možným nebezpečím. V druhé části knihy je text pro rodiče. Najdou v ní různá doporučení k rozhovoru s dětmi. Proč

je důležité o tomto tématu s dětmi hovořit, jak překonat stud a pochybnosti nebo jak se připravit na všetečné otázky.

ŠTĚRBOVÁ, Dana, Lenka ŠILEROVÁ a Zuzana PROUZOVÁ. *Ty jsi holka, ty jsi kluk: rodičům to není fuk, když se děti ptají na sexualitu*. Ilustroval Iveta AUTRATOVÁ. Brno: CPress, 2017. ISBN 978-80-264-1399-8.

2.5.8 Mluvíme o sexu: 4-6 let

Tato kniha původně z francouzského originálu, jak už je z názvu čitelné, je pro děti od čtyř do šesti let. Příběh začíná tím, že se kočička Kamilce narodí koťátka a dva sourozenci se rodičů následně ptají na všemožné otázky, jako jsou rozdíly mezi pohlavími, rozmnožování a těhotenství.

Obsah:

Jak jsme vznikli?	Jak se dělá miminko
Jak mají zvířátka mláděátka?	V bříšku u maminky
Jak se rodí miminka?	Když se narodí miminko
Jak miminko roste?	

FOUGÈRE, Isabelle. *Mluvíme o sexu: 4-6 let*. Ilustroval Coline CITRON, přeložil Zuzana KLIMŠOVÁ. Praha: Svojtka & Co., 2018. ISBN 978-80-256-2330-5.

2.5.9 Co to tam mám?

Taktéž kniha původně z francouzského vydání se věnuje hlavně tomu, jak dítě od určitého věku vnímá rozdílnost pohlavních orgánů, k čemu slouží a jak se od sebe liší. Věnuje se i tématu masturbace. Vydání této publikace vyvolalo rozporuplné reakce ve společnosti.

LAURANS, Camille. *Co to tam mám?*. Ilustroval Jess PAUWELS, přeložil Zuzana KLIMŠOVÁ. Praha: Svojtka & Co., 2019. *Moje malá proč*. ISBN 978-80-256-2640-5.

2.5.10 Dva tátové a zvědavá holka: knížka pro děti a jejich rodiče

Tato kniha přibližuje dětem téma homosexuality, jejíž obsah pomáhá pochopit lásku dvou lidí stejného pohlaví. Kniha je vyprávěna formou krátkých jednoduchých veršů, které jsou doplněny pěknými ilustracemi. Vypráví příběh o zvědavé holce Elišce, která žije s rodiči v malé vesnici. Jednoho dne se do vedlejšího domu přistěhuje poněkud odlišnější, netradiční rodina. Zvědavá holka zjišťuje, že děti odnaproti nemají maminku, ale dva tatínky a dozvídá se, jak to v takové rodině chodí. Eliška má ale strach o tom říct doma, protože její tatínek nemá pro lidi s odlišnou sexuální orientací pochopení. Následně

se rodiny přece jenom spřátelí a i Eliščin tatínek pochopí: „*Že láska v životě rozdíl nedělá*“ (Vaníček, Vaníček, 2019, s. 36).

VANÍČEK, David a Michal VANÍČEK. *Dva tátové a zvědavá holka: knížka pro děti a jejich rodiče*. Ilustroval Šárka SVOBODOVÁ. Stará Boleslav: Dva tátové, 2019. ISBN 978-80-907686-0-4.

3 Metodika práce

V rámci praktické části mé bakalářské práce jsem uskutečnila výzkum s názvem *Výchova k reprodukčnímu zdraví v mateřských školách*. Cílem výzkumu je zjistit, jak vnímají učitelé mateřských škol problematiku výchovy k reprodukčnímu zdraví. Jaké prostředky při výchově a vzdělávání využívají, jestli mají ostych o této oblasti s dětmi hovořit, či jestli jejich práci ovlivňují názory rodičů dětí. A celkově jak je dětem předškolního věku v mateřských školách podávána problematika reprodukčního zdraví.

Ještě před zahájením výzkumu metodou dotazníku, jsem navštívila tři mateřské školy v okolí Brna, kde jsem vedla rozhovor s tamními pedagogy. Tyto rozhovory, teoretické poznatky, sestavené výzkumné otázky a cíle této práce mi byly nápomocny pro vytvoření výsledného výzkumného nástroje - dotazníku. Pro zjišťování dat dotazník obsahuje otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené. Celkově se skládá z 20 otázek. První dvě otázky v dotazníku obsahují demografické údaje respondentů. Učitelé mateřských škol jsou dotazováni na věk a délku pedagogické praxe. Následujících 18 otázek je zaměřeno na problematiku výchovy k reprodukčnímu zdraví u předškolních dětí. Poslední dvacátá otázka je prostorem k rozepsání myšlenek respondentů, které je v souvislosti s dotazníkem a touto problematikou při vyplňování napadaly.

Ve spojitosti s danou problematikou byl výzkumný vzorek složen z pedagogů mateřských škol. Namísto dotazníků zhotovených v tištěné podobě, jsem zvolila variantu vytvoření dotazníku na webové stránce www.surveymonkey.com, kde byly vytvořeny konkrétní dostupné internetové odkazy pro sběr odpovědí. Odkaz na dotazník byl odeslán na emailové adresy uvedené na webových stránkách mateřských škol v Brně a jeho blízkém okolí. Dále byl odkaz zaslán do tematicky zaměřených skupin na sociální síti Facebook, konkrétně Učitelky mateřských škol sobě, Mateřské školy, Náměty a inspirace pro mateřské školy a Náměty a inspirace pro paní učitelky a pány učitele.

Konečný výzkumný projekt zahrnuje 62 zodpovězených dotazníků. Způsob hodnocení dotazníku byl rozdílný v tom, o jaký druh otázky se jednalo. Výsledky zpracovaných dat jsou na základě četnosti vyjádřeny procentuelně, pomocí tabulek a grafů. Otevřené odpovědi jsou vyhodnoceny uvedením některých konkrétních odpovědí od respondentů.

4 Výsledky

Výsledky výzkumu jsou rozčleněny do jednotlivých částí v posloupnosti, jak jdou otázky jedna po druhé za sebou.

Otázka č. 1 a 2: Věk pedagoga a délka pedagogické praxe

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 62 pedagogů. Nejmladší věk respondenta byl 20 let a naopak nejstarší 62 let. Průměrný věk dotazovaných činí 36 let (*viz Tab. 1*). Délka pedagogické praxe respondentů je v průměru 13 let (*viz Tab. 2*).

Tabulka 1. Věk pedagoga

Věk (roky)	Počet respondentů	Věk (roky)	Počet respondentů
20	1	35	1
21	1	38	3
22	2	40	1
23	3	42	2
24	2	43	4
25	3	45	1
26	5	46	2
27	2	47	1
28	3	50	3
29	2	51	1
30	2	53	1
31	2	55	3
32	2	56	1
33	2	57	1
34	1	62	1

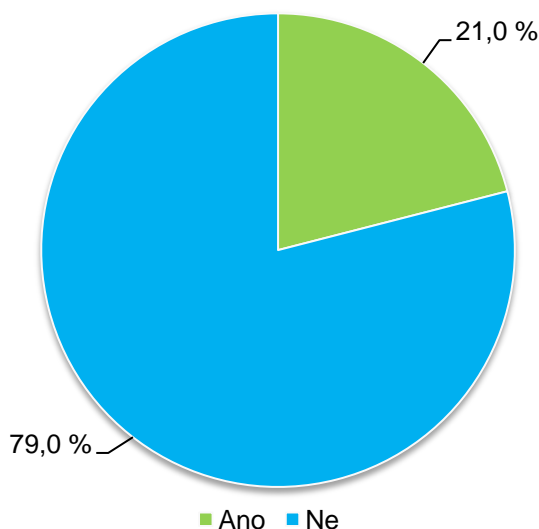
Tabulka 2. Délka pedagogické praxe

Délka praxe (roky)	Počet respondentů	Délka praxe (roky)	Počet respondentů
1	2	16	1
2	5	17	1
3	3	19	2
4	9	20	2
5	4	23	1

6	1	27	2
7	3	29	1
8	2	30	1
9	2	32	3
10	3	33	1
11	2	36	1
12	2	38	1
13	1	39	1
15	2	44	1

Otázka č. 3: Věnujete se v MŠ při výchově a vzdělávání tématu reprodukčního zdraví?

Výsledky v grafu 1 ukazují, že většina dotazovaných, 49 respondentů (79 %) odpovědělo, že se věnují v mateřské škole při výchově a vzdělávání reprodukčnímu zdraví. Pouze 13 z nich (21 %) reagovalo negativně.

Graf 1. Reprodukční zdraví při výchově a vzdělávání v MŠ

Otázka č. 4: Jakými tématy se zabýváte?

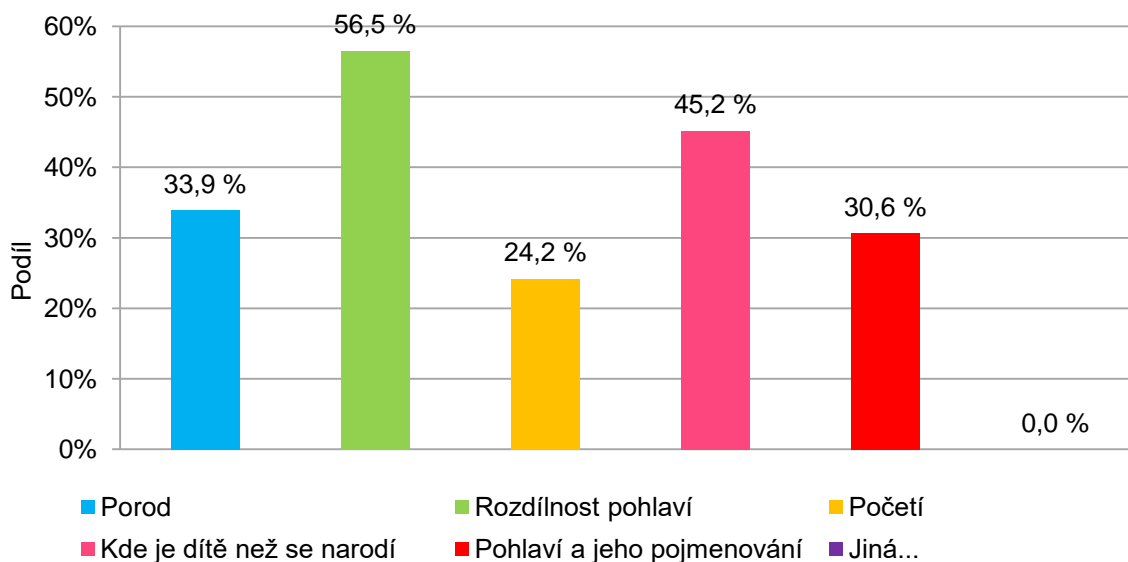
Na tuto otázku odpovědělo 60 dotazovaných. Zbývající 2 neodpověděli. Nejčastější odpovědí byla *hygiena* (hygienické návyky), kterou uvedlo 36 respondentů. Druhé nejvíce zodpovídané bylo téma - *jak přicházejí děti na svět*, celkem 29×. Kam spadá i odpověď příchod sourozenců na svět. Třetí často uváděné bylo *bezpečí* (18×). Dále pak *poznávání sebe sama* (13×), *otázky soukromí a intimity* (12×), *lidské tělo* – části těla včetně orgánů i jejich funkce (10×), *rozdíly mezi pohlavími* (9×), *rodina* – jak vzniká rodina, její členové,

rodinné role a úlohy (8×), *porod* (5×), *zdraví a prevence* (3×). Další odpovědi se vyskytovaly pouze po jednom: *Mé tělo patří jen mě, otázky identity, den matek, jak vypadají pohlavní orgány, kde jsem se tu vzal, čistota, nemoc, vývoj člověka, těhotenství, miminko, co je to puberta, až budu velký, jak děti rostou, kdy máme děti a jak se o ně staráme.*

Ostatní odpovědi:

- „*Tohoto tématu se dotýkám podle otázek dětí.*“
- „*Bavíme se s dětmi otevřeně o tématech, která je zajímají...nedávno jsme se třeba bavili o menstruaci, nebo o hygieně a soukromí.*“
- „*Zodpovídám jakékoliv otázky dětí týkajících se tohoto tématu a čehokoliv co je zajímá...některé je třeba pořešit i s rodiči...každý to má v rodině nastavené jinak...*“
- „*Jedu to spíš průřezově v rámci témat "Moje tělo", "Rodina", "Zdraví" a pak když na to přijde čas, třeba při povídání s dětmi před odpočinkem, nebo venku na zahradě.*“

Otázka č. 5: Na co se děti v mateřské škole v souvislosti s reprodukčním zdravím ptají nejvíce?

Graf 2. Míra kladených otázek dětí v MŠ v souvislosti s reprodukčním zdravím

Z uvedeného grafu vyplývá, že se děti v mateřské škole nejvíce ptají na *rozdílnost pohlaví*. Uvedlo tak 56,5 % dotazovaných. Další nejčastější odpovědi bylo, že se děti pedagogů ptají, *kde je dítě, než se narodí*. Tuto odpověď uvedlo 45,2 % respondentů. 33,9 % dotazovaných respondentů zaškrtnulo možnost *porod*. Předposlední uváděná odpověď

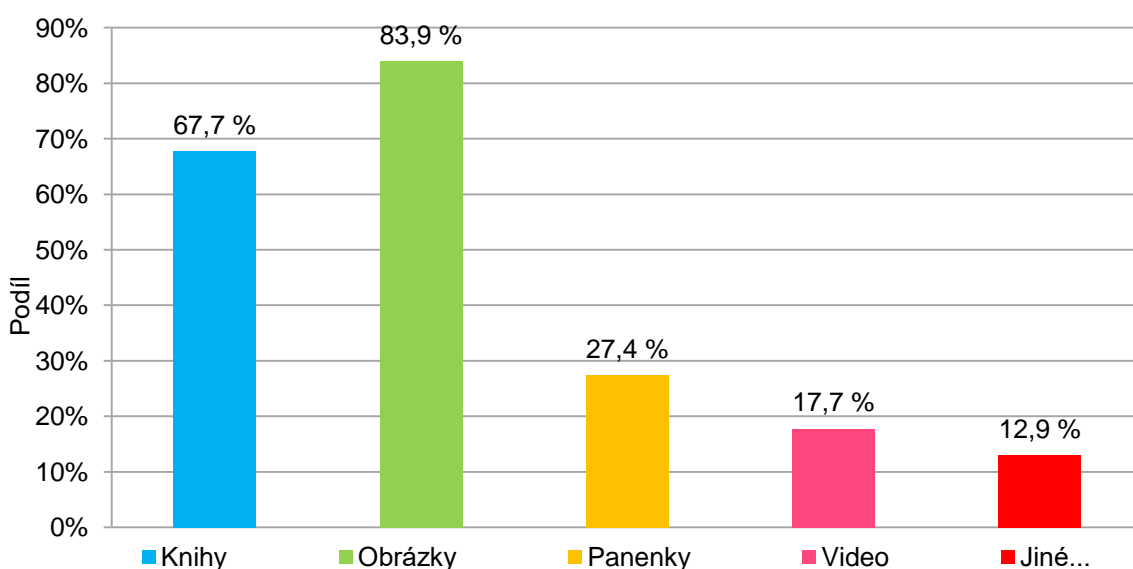
je pohlaví a pojmenování s 30,6 %. A nejméně častá odpověď byly otázky od dětí týkající se počtí (24,2 %). U této otázky měli dotazovaní prostor navíc k jiné možnosti odpovědi. Žádný z nich tuto možnost nevyužil.

Otázka č. 6: Jaké pomůcky při práci nejčastěji využíváte?

Podle níže uvedeného grafu 3 můžeme vidět, že nejosvědčenější pomůckou jsou při práci *obrázky*. Tuto odpověď uvedlo celkem 52 pedagogů. Většina pedagogů uvedla, že uplatňují při práci *knihy*, celkem 42 respondentů. Méně časté byly uváděny jako pomůcky *panenky* a *video*. Jinou odpověď uvedlo 8 dotazovaných. Jeden z dotazovaných odpověděl, že nevyužívá při práci s dětmi žádné pomůcky.

Jiné odpovědi:

- „*Rituál oslavy narozenin - vyprávíme v rámci toho celý příběh od setkání rodičů až po jejich narození.*“
- „*Většinou ale na to přijde řeč na procházce, nebo venku, takže si poradíme jen slovně.*“
- „*Vhodné panenky bohužel nemáme.*“
- „*Didaktické puzzle o těle*“
- „*Vrstvené puzzle*“
- „*Rozhovor*“
- „*Články*“
- „*Žádné*“

Graf 3. Nejčastější pomůcky při práci s dětmi

Otázka č. 7: Při uvedení odpovědi "knihy" v předchozí otázce uveďte prosím názvy knih, které v mateřské škole využíváte?

Na tuto otázku odpovědělo 43 respondentů, ale 2 odpovědi byly nevyhovující. Ve srovnání s předchozí otázkou, kde 42 pedagogů odpovědělo možnost *knihy*, počet odpovědí sedí téměř přesně. Ze všech odpovědí na tuhle otázku bylo 5 dotazovaných, kteří neuvodli žádnou knihu, protože si nemohli vzpomenout na názvy knih. Ve většině odpovědí se pedagogové shodují, že v mateřské škole využívají nejčastěji knihy o lidském těle a encyklopedie pro děti. Podobná odpověď se vyskytovala u 25 respondentů. Dále pak knihy o těhotenství nebo o matce a dítěti. Konkrétní názvy u všech odpovědí nebyly uvedeny. O některých titulech se respondenti jmenovitě zmiňují a v jistých případech se mezi sebou i shodují (viz Tab. 3).

Tabulka 3. Seznam literatury (vztahující se k reprodukčnímu zdraví) zmíněné v odpovědích respondentů

Knihy	Počet shodných odpovědí
Lidské tělo (Posviť na to)	1
Naše tělo – Jak funguje lidské tělo?	1
Lidské tělo zevnitř	1
Odkud přicházejí děti?	1
Moje první knížka o sexu	2
Petr, Ida a miminko	3
Jsem holka; jsem kluk	1
Jak jsem přišel na svět	5
Jak přicházejí děti na svět?	1
Než se dítě zeptá	1
Ty jsi holka, ty jsi kluk	1
Lidské tělo – interaktivní mluvicí kniha	5

Otázka č. 8: Jestliže jsou knihy dětem volně přístupné, jeví o ně zájem?

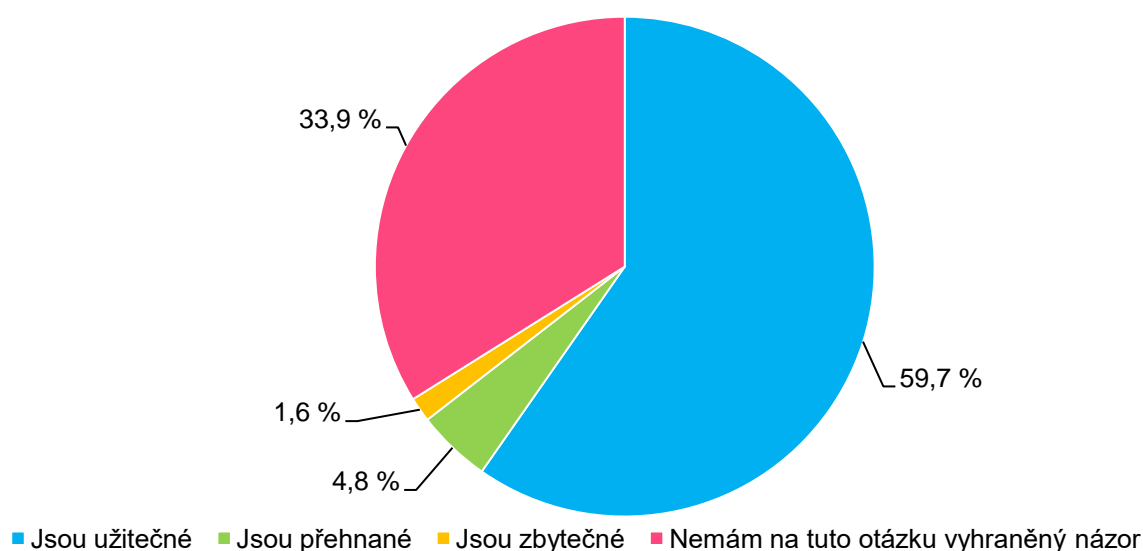
Téměř všichni pedagogové uvedli odpověď ano, což znamená, že děti o knihy, které jsou jim v mateřské škole volně přístupné, jeví zájem. Pouze dvakrát odpověď zněla

málo a taktéž dvakrát byla uvedena odpověď ne. Pět respondentů napsalo, že zájem dětí jeví pouze někdy. Další odpovědi se shodují v tom, že zájem dětí se projevuje ve vlnách, podle toho jestli o tématu zrovna hovoří nebo probírají tematicky v daném týdnu. Z některých odpovědí se dozvídáme, že děti si knihy s tímto tématem rádi prohlíží. Z jiných odpovědí můžeme vyčíst, že děti těmto knihám věnují stejnou pozornost jako ostatním knihám s odlišným zaměřením.

Některé z odpovědí:

- „Tyto knihy dětem nabízíme v době, kdy máme toto téma týdne. (Jsou moje, půjčuji je se svolením), plus další si mohou donést z domu.“
- „Nejsou volně přístupné, mají je k dispozici pouze na omezenou dobu.“
- „Během prvotního nadšení a pobídnutí v první den probírání ano, později zájem opadá.“

Otázka č. 9: Vnímáte tyto prostředky výchovy v souvislosti s reprodukčním zdravím (knihy, hračky) jako užitečné nebo zbytečné či přehnané?

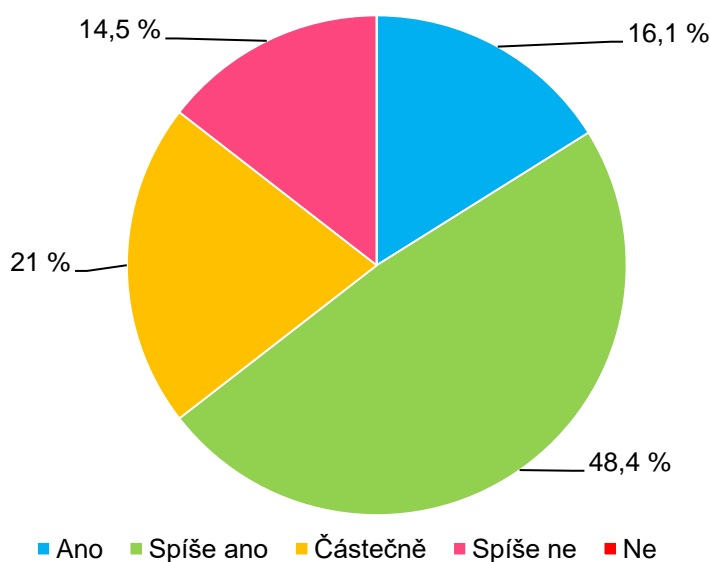

Graf 4. Prostředky výchovy ve vztahu k názoru respondentů

V otázce č. 9 byl zjišťován názor respondentů na prostředky výchovy (knihy, hračky), které souvisejí s výchovou k reprodukčnímu zdraví. Ve výše uvedeném grafu 4 je vidět, že pro nadpoloviční většinu dotazovaných jsou tyto prostředky *užitečné*. Další část respondentů *nemá na tuto otázku vyhraněný názor*. Některým (4,8 %) se tyto prostředky zdají *přehnané*. A velmi malému procentu ze všech dotazovaných, respektive pouze jednomu respondentovi, připadají tyto pomůcky k výchově *zbytečné*.

Otázka č. 10: Myslíte si, že máte dostačující znalosti ohledně výchovy k reprodukčnímu zdraví předškolního věku?

Jak si lze povšimnout v grafu 5, všichni z respondentů uvádí, že mají alespoň některé znalosti ohledně výchovy k reprodukčnímu zdraví předškolního věku. Nikdo nezmínil, že nemá vzhledem k tomuto tématu žádné znalosti. Nejčastější odpovědí na tuto otázku bylo *spíše ano*. Tuto odpověď označilo 48,4 % dotazovaných. Skoro o polovinu méně byla odpověď *částečně* (21 %). Dále odpověď *ano* (16,1 %). A nejméně zodpovídaná odpověď bylo *spíše ne* (14,5 %). Z toho vyplývá, že si většina pedagogů, kteří se zúčastnili vyplnění dotazníku, myslí, že dostačující znalosti, co se týče této problematiky, spíše má nebo je má alespoň částečné.

Graf 5. Sebehodnocení respondentů v míře informovanosti v oblasti reprodukčního zdraví

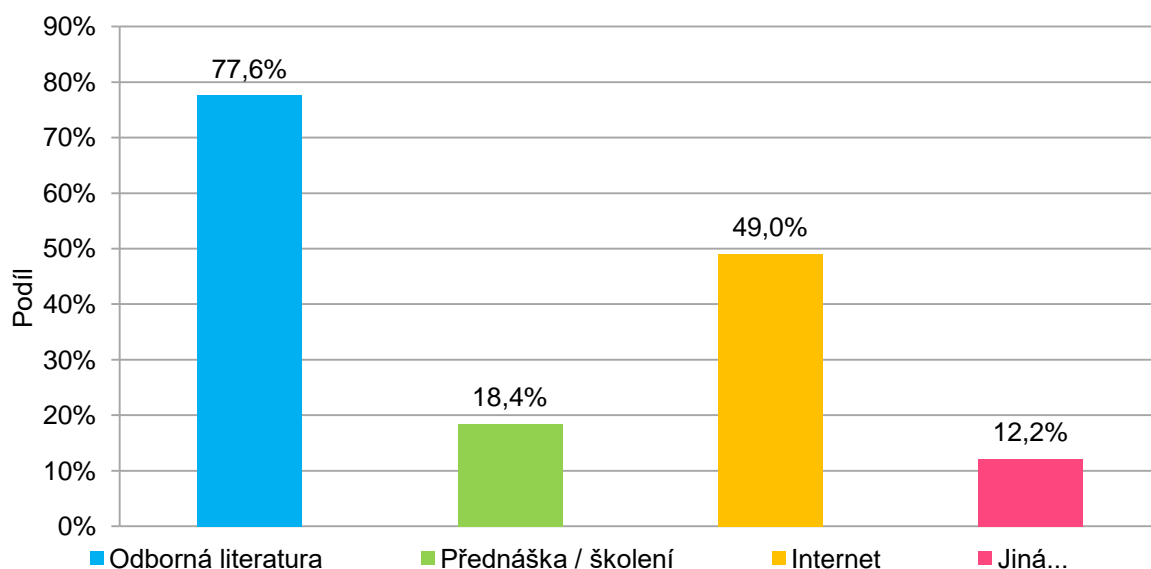
Otázka č. 11: Pokud je Vaše odpověď ano, spíše ano, částečně, jakým způsobem jste se o tomto téma zajímal/a?

Jelikož v předchozí otázce byly odpovědi převážně ano, spíše ano a částečně, lze předpokládat, že pedagogové mateřských škol mají o této problematice jisté znalosti, které nějakým způsobem získali. V následujícím grafu 6 je jednoznačně vidět, že 77,6 % dotazovaných se zajímá o toto téma v *odborné literatuře*. Další podobu zájmu tvoří *internet*, na kterém hledá 49 % respondentů. Získání nových zkušeností formou *přednáška/školení* bylo uvedeno v 18,4 % odpovědí. Jinou odpověď napsalo 6 respondentů.

Jiné odpovědi:

- „*Vlastní projekt v rámci studia a jeho realizace, pomoc spolužačce při psaní BP na toto téma.*“

- „Zakladatelka naší školky je dětská psychologka, občas jsme toto téma probírali společně.“
- „Osobní zkušenost s vlastními dětmi, v předškolním věku to šlo lépe než v pubertě.“
- „Články psychologů, pedagogů.“
- „Obecně známé informace.“
- „Selský rozum.“

Graf 6. Forma zájmu respondentů o informovanost v oblasti reprodukčního zdraví

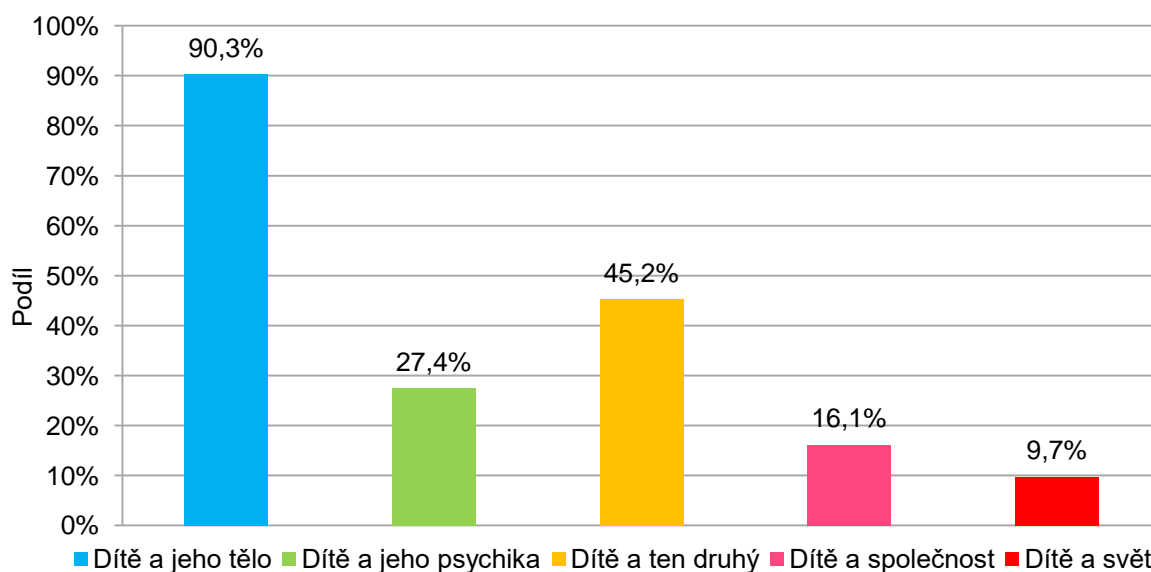
Otázka č. 12: Pokud je Vaše odpověď ne nebo spíše ne, z jakého důvodu?

V případě, že respondent odpověděl v otázce č. 10 negativně (ne, spíše ne) v této otázce č. 12 odpovídá z jakého důvodu tak učinil. Možnost: *Tohle téma mě nezajímá*, nezaškrtl nikdo. Nejvíce dotazovaných, celkem 8, souhlasilo s odpovědí: *Neměl/a jsem možnost se o tomto tématu více dozvědět*. Čtyři respondenti označili: *Nikdy mě nenapadlo se o tohle téma více zajímat*.

Jinou odpověď napsal pouze jeden z dotazovaných:

- „Toto je téma spíše pro rodiče. Každý má jiný plán, jak a kdy s tím dítě seznamovat. V RVP ani zmínka.“

Otázka č. 13: V jaké z oblastí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV) je podle Vás nejvíce obsažena výchova k reprodukčnímu zdraví?

Graf 7. Míra zastoupení reprodukčního zdraví v oblastech RVP PV

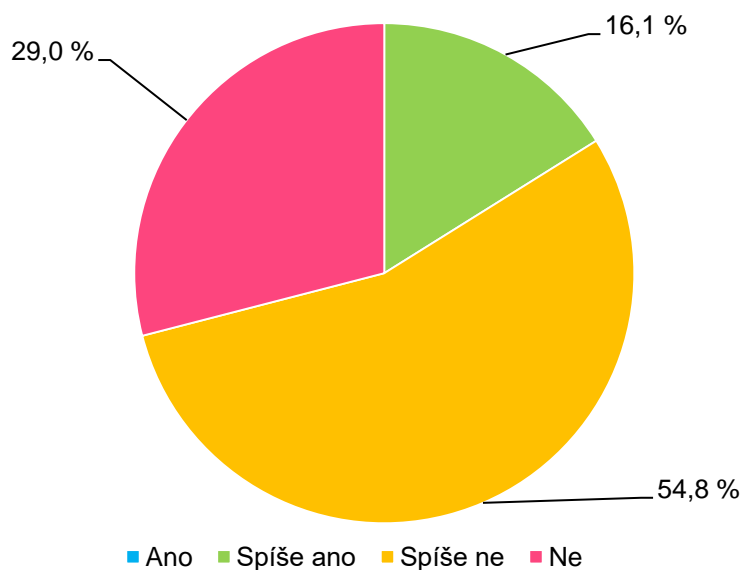
Uvedený graf 7 zjevně potvrzuje mé teoretické poznatky z RVP PV (viz 2.4.2 *Reprodukční zdraví v RVP PV*), kde největší zastoupení výchovy k reprodukčnímu zdraví bylo právě v oblasti Dítě a jeho tělo. Tento poznatek se shoduje s výslednými odpověďmi respondentů, kteří tuto odpověď Dítě a jeho tělo zaznamenali v 90,3 %. Nejmenší zastoupení v oblastech RVP PV, stejně tak v odpovědích respondentů má oblast Dítě a svět.

Otázka č. 14: Učíte pojmenovávat děti části lidského těla včetně pohlaví?

Většina respondentů (74,2 %) uvedlo odpověď kladnou, tedy že učí pojmenovávat děti části lidského těla včetně těch pohlavních. Zbylých 25,8 % odpovědělo negativně, označením odpovědi ne.

Otázka č. 15: Ostýcháte se hovořit s dětmi o tématech reprodukčního zdraví?

Aby mohl pedagog správně realizovat výchovu k reprodukčnímu zdraví, neměl by se stydět hovořit s dětmi o tématech spojených s reprodukčním zdravím. Z výsledků dotazníku, které můžeme vidět v grafu 8, jasně vyplývá, že většina respondentů se neostýchá vůbec (29 %) a dalších 54,8 % se spíše neostýchá. Odpověď spíše ano uvedla ani ne čtvrtina respondentů (16,1 %). Jednoznačné ano neuvedl jako odpověď žádný z dotazovaných. Nikdo z respondentů se tedy výslovně neostýchá s dětmi o tomto tématu hovořit.

Graf 8. Ostých respondentů při rozhovoru s dětmi

Otázka č. 16: Pokud ANO, napište, konkrétně v jakých oblastech se ostýcháte s dětmi hovořit?

V předchozí otázce se dozvídáme, že se dotazovaní spíše neostýchají o reprodukčním zdraví hovořit s dětmi předškolního věku, proto si u otázky č. 16 můžeme všimnout malého počtu odpovědí. Jednotlivé odpovědi se obsahově liší, ale nejvíce se respondenti shodují v tom, že se stydí mluvit o pohlavních orgánech či jejich pojmenování. Dále se v odpovědích objevují i témata jako početí nebo menstruace, tato témata mohou být o něco choulostivější na vysvětlení. Jedna z odpovědí dokonce uvádí, že se nestydí samotný pedagog, ale právě děti, a proto přikládá větší váhu zodpovědnosti na rodiče.

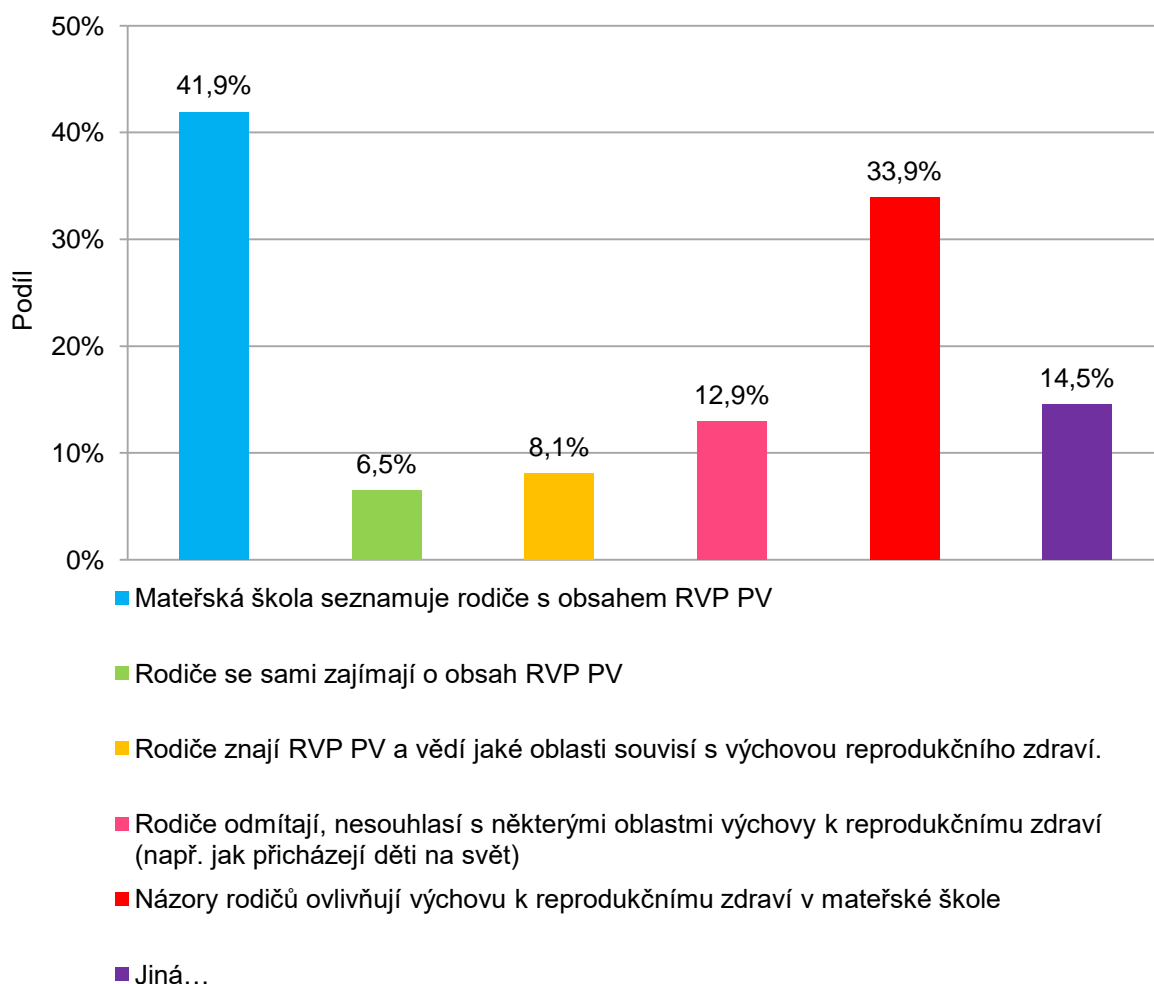
Odpovědi:

- „Je to normální věc, o které běžně hovoříme.“
- „Popis orgánů, početí, menstruace.“
- „Někdy spíš zaváhám, jestli jim neprozrazuji příliš informací.“
- „Pojmenování pohlaví.“
- „Neostýchám se já, ale děti. Proto to je na rodičích.“
- „Pohlavní orgány, rozmnožování.“

Otázka č. 17: Kdo se má podílet na výchově k reprodukčnímu zdraví?

Spolupráce rodičů s mateřskou školou (více v 2.4.1 *Spolupráce MŠ s rodinou*) je pro správný průběh výchovy předškolních dětí jistě důležitá, zvláště při takto důvěrném až soukromém tématu, o kterém se ne každému lehce mluví. Prostřednictvím otázky č. 17 jsou respondenti tázáni na jejich vlastní názor, kdo se má podílet na výchově k reprodukčnímu zdraví. Téměř všichni dotazovaní (90,3 %) uvedli, že je důležitá *součinnost mateřské školy a rodiny*. Zbývajících 9,7 % respondentů odpovědělo, že by se této problematice měla věnovat *pouze rodina*. Tuto odpověď označilo 6 dotazovaných pedagogů z celkových 62. Odpověď *pouze mateřská škola* neoznačil nikdo.

Otázka č. 18: Jak vnímáte dle vašeho názoru spolupráci rodičů a mateřské školy v souvislosti s výchovou reprodukčního zdraví? Vyberte vhodnou odpověď.

Graf 9 Spolupráce rodičů a MŠ v souvislosti s výchovou k reprodukčnímu zdraví

U výše uvedené otázky měli respondenti vybrat odpověď se kterou souhlasí. Jak můžeme vidět v grafu 8 méně než polovina respondentů (41,9 %) souhlasila s možností, že *mateřská škola seznamuje rodiče s RVP PV*. Pouze čtyři respondenti (6,5 %) odpověděli, že se *sami rodiče zajímají o obsah RVP PV*. Tvrzení *rodiče znají RVP PV a vědí jaké oblasti souvisí s výchovou reprodukčního zdraví* označilo za vhodné pět dotazovaných (8,5 %). Osm odpovědí potvrdilo (12,9 %), že *rodiče odmítají, nesouhlasí s některými oblastmi výchovy k reprodukčnímu zdraví (např. jak děti přicházejí na svět)*. Toto tvrzení může velmi ovlivňovat právě sexuální výchovu v MŠ. S čímž souvisí další možnost v dotazníku, že *názory rodičů ovlivňují výchovu k reprodukčnímu zdraví v mateřské škole*. S tímto výrokem se shodovalo dvacet jedna odpovídajících (33,9 %). Devět respondentů využilo možnost jiné odpovědi. Mezi napsanými odpověďmi od respondentů se nejčastěji objevuje, že se rodiče o tohle téma nezajímají nebo že to neřeší.

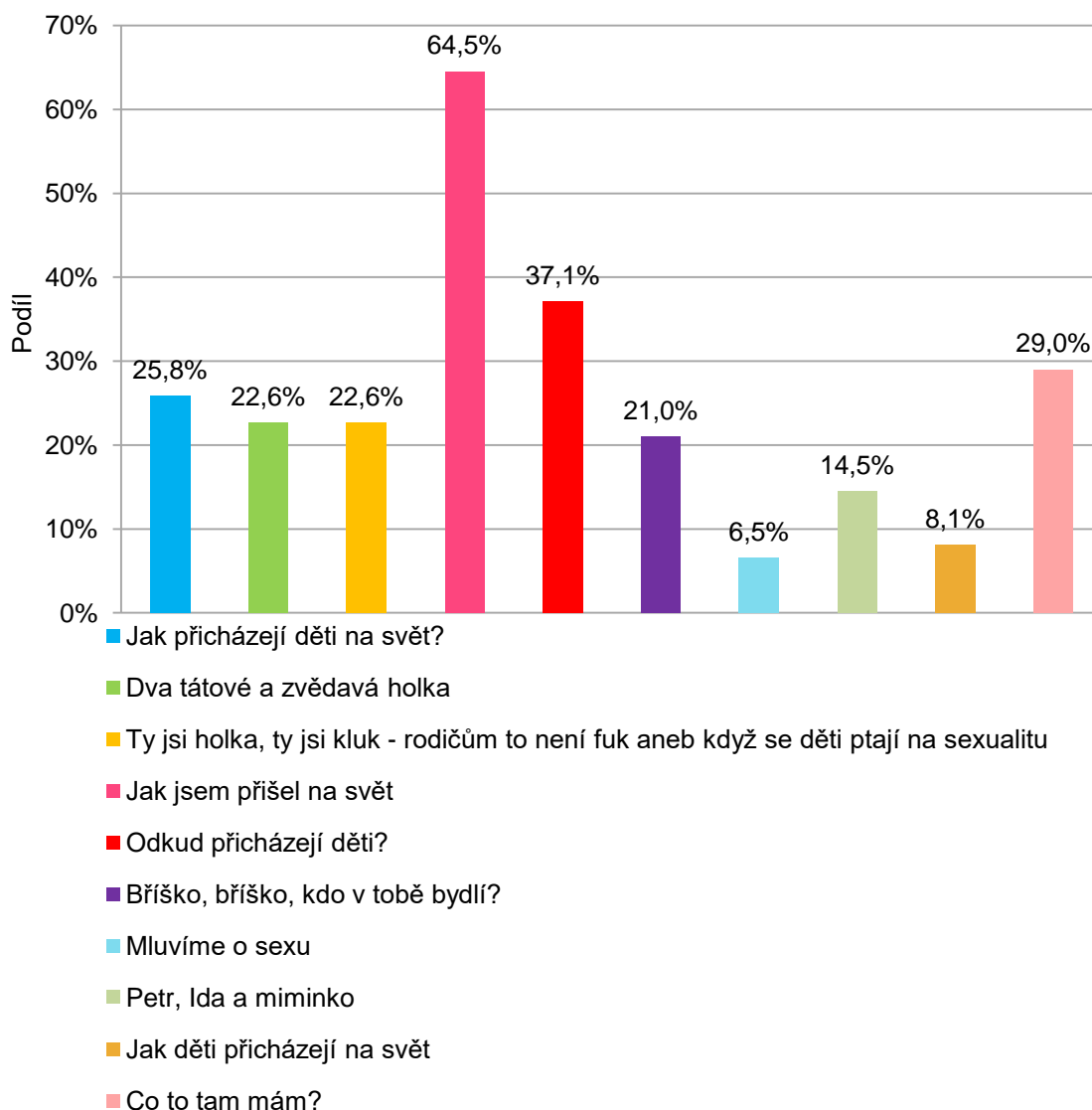
Jiné odpovědi:

- „*Netuším, jaký na to mají rodiče názor. O RVP neprojeví větší zájem. Mají ho na zeptání k dispozici i na třídě.*“
- „*Rodiče i děti reagují v různých letech různě, záleží na sestavě. Zatím jsem se s kritikou od rodičů nesečkala.*“
- „*Rodiče se v některých případech pouze doptávají a potvrzují si informace od dětí.*“
- „*Rodiče se o to téma nezajímají.*“
- „*Toto téma mezi sebou neřešíme.*“
- „*Rodiče to většinou neřeší.*“
- „*Rodiče moc nespolupracují.*“
- „*Nedokážu posoudit.*“
- „*Nevím.*“

Otázka č. 19: Která z těchto knih vás zaujala na základě jejího názvu a titulní strany?

Tato otázka byla zaměřena pouze na prvotní dojem, který udělala na respondenta na základě názvu knihy a obrázku titulní strany. Výsledná četnost odpovědí u jednotlivých knih je zaznamenána v grafu 9. Největší zájem dotazovaní pedagogové projeví o knihu s názvem „*Jak jsem přišel na svět*“. Uvedlo tak 64,5 % z nich. Tato kniha se zdá být oblíbenou. Jak už jsme si mohli všimnout v otázce č. 7, je tato publikace využívána při práci pedagogů v některých mateřských školách. Druhou nejčastěji označovanou knihou, která respondenty zaujala, je kniha pojmenovaná „*Odkud přicházejí děti?*“. 29 % získala

publikace „Co to tam mám?“. Nejméně výzkumnou skupinu pedagogů zaujala kniha „Mluvíme o sexu“.

Graf 10. Míra zájmu o uvedené knihy na základě jejich názvu a titulní strany

Otázka č. 20: Zde máte prostor k rozepsání, co Vás při vyplňování dotazníku napadlo nebo na jakou konkrétní situaci jste si vzpomněli.

V poslední otázce dostali respondenti prostor k rozepsání svých vlastních názorů, zážitků, které je napadaly v průběhu vyplňování dotazníku. Sedm z dotazovaných na tuto otázku neodpovědělo nic. Odpověď - nic mě nenapadlo, se u této otázky objevila dvakrát. Jeden z dotazovaných se více nechtěl vyjadřovat. Šest respondentů napsalo, že téma reprodukční zdraví v předškolním věku je zajímavé. Většina respondentů však na tuto otázku odpověděla a jejich odpovědi jsou obsahově bohaté. Někteří dotazovaní sdílí podobný názor, jiní naopak. Proto zde uvádím konkrétně některé z nich.

Některé z odpovědí:

- *„Momentálně jsem těhotná, takže děti pozorují, jak mi roste bříško, a jelikož mají zkušenosti i z domova, pomáhají mi, abych se prý nenadřela a občas se na něco zeptají - jestli miminko vyjde pipinou :D a jestli jí tak, že má otevřenou pusku a chytá, co já sním, načež jsem vysvětlila, že je živeno přes pupečník.“*
- *„Řekla bych, že to téma není závislé jen RVP, ale hlavně na situacích.“*
- *„Nevím, zda je vhodné zacházet s tímto tématem do hloubky už v mateřské škole. Myslím, že stačí dětem vysvětlit, že miminka většinou přijdou na svět z velké lásky rodičů, dál bych to nerozebírala.“*
- *„Ohledně reprodukce jsem se nesetkala s otázkou, která by mě zaskočila. Právě kniha mi v odpovědích dopomáhá bohatými ilustracemi.“*
- *„Díky dotazníku prohloubím informace o tomto tématu dětem v MŠ.“*
- *„Vždy když se někomu z dětí má narodit, nebo narodí sourozenec, je toto téma "v kurzu".“*
- *„Myslím, že tato témata by měla být především věcí rodiny. Setkala jsem se s takovým názorem i ze strany rodičů.“*
- *„Uvítala by som metodiku na túto tému.“*
- *„Jeden rok mě jedna skupina chlapců překvapila a při opakovaném prohlížení obrázků ve vystavených knihách se projevovala pochechtáváním, které bych očekávala spíše u "nezasvěcených" dětí v pubertě.“*
- *„Zajímavé téma, kterému se pedagogové MŠ vyhýbají.“*
- *„Několikrát jsem byla svědkem, kdy si děti hrály na doktora...někdy jsem neměla slov.“*
- *„Knihu "Jak jsem přišel na svět" mám přečtenou s dětmi několikrát a velmi bych ji doporučila i do MŠ, jasné a srozumitelné info i pro malé děti.“*

- „Pro děti by téma nemělo být "TABU". Záleží na učitelce. Měla by téma pojmout jako přirozenou věc. Stejně, jako se např. při rozboru lidského těla probírá trávení.“
- *Obávám se, že to celé stojí a padá na osobnosti učitele a jeho pohledu na věc. Otázky od dětí přichází především v přátelské atmosféře a pak je to ta nejlepší příležitost téma otevřít. Kdybych musela téma zařadit "befelem" v rámci RVP, tak si to neumím představit a bylo by mi to nepříjemné a vůči dětem "násilné".*

4.1 Shrnutí výsledků

Tato kapitola shrnuje vyhodnocení z výše uvedeného výzkumného šetření a na základě rozboru těchto výsledků odpovídá na již zmíněné výzkumné otázky (viz *Cíle a úkoly práce*).

Výzkumná otázka č. 1

K této výzkumné otázce se vztahovala otázka č. 3 z dotazníku. Z odpovědí dotazovaných vyplývá, že se většina pedagogů v mateřských školách (79 %) věnuje při výchově a vzdělávání tématu reprodukčního zdraví. Hlavně tématům spojených s hygienou, jak přicházejí děti na svět a bezpečí. Ani ne čtvrtina respondentů (21 %) odpověděla, že se této problematice v MŠ nevěnují. Toto zjištění je velmi pozitivní. Otázkou zůstává, jestli tomu tak opravdu je, a také do jaké míry se individuálně v mateřských školách tomuto tématu věnují.

Výzkumná otázka č. 2

Na tuto otázku byla nacházena odpověď v dotazníkových otázkách č. 10, 11, 12. V otázce č. 10 byli respondenti dotazováni, jestli si myslí, že mají dostatečné znalosti ohledně výchovy reprodukčního zdraví. Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že si většina pedagogů, kteří se zúčastnili vyplnění dotazníku, myslí, že dostačující znalosti, co se týče této problematiky, spíše má (48,4 %) nebo je má alespoň částečné (21 %). Ti z dotazovaných, kteří zhodnotili své znalosti kladně, odpověděli v otázce č. 11, že se o tohle téma zajímali nejvíce v odborné literatuře (77,6 %) a na internetu (49 %). Ti, kteří se v otázce č. 10 vyjádřili negativně, měli možnost v otázce č. 12 uvést důvody. Nejvíce respondentů souhlasilo s odpovědí, že neměli možnost se o tomto tématu více dozvědět.

Výzkumná otázka č. 3

Na třetí výzkumnou otázku najdeme odpověď v otázkách č. 17 a 18. Z odpovědí na otázku č. 17 jednoznačně vyplývá, že při výchově k reprodukčnímu zdraví je důležitá

spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou. Uvedlo tak 90,3 % dotazovaných. Ve výsledcích u otázky č. 18 si můžeme všimnout, že názory rodičů ovlivňují výchovu k reprodukčnímu zdraví v mateřské škole. Celkem 41,9 % respondentů uvedlo, že mateřská škola seznamuje rodiče s obsahem RVP PV. Z jiných odpovědí se dozvídáme, že rodiče se o tohle téma nezajímají, neřeší ho, či nespolupracují. Z těchto odpovědí tedy jednoznačně vyplývá, že spolupráce rodiny a mateřské školy je v této oblasti důležitá, ale ne ve všech mateřských školách je uskutečňována.

Výzkumná otázka č. 4

Z výsledků v otázce č. 6 a z grafu 3 vyplývá, že 83,9 % dotazovaných pedagogů při výchově k reprodukčnímu zdraví využívá obrázky. Více než polovina (67,7 %) používá jako pomůcku knihy. Další mají k dispozici při práci panenky, video či puzzle. Z otázky č. 7 plyne, že ve většině mateřských škol mají knihy o lidském těle či encyklopedie pro děti. Z otázky č. 8 se dozvídáme, že děti o knihy s touto tematikou jeví zájem. Zpravidla, když o tomto tématu hovoří konkrétně v daném týdnu.

5 Diskuse

Praktická část byla realizována formou dotazníkového šetření. Dotazník je velmi rozšířenou technikou k získávání dat, ale má jak své výhody, tak i nevýhody. Forma dotazníku není příliš náročná na čas a poskytuje i možnost zkoumání prostorově vzdálených osob. Dále je vstřícný směrem k respondentům, kterým poskytuje větší časový prostor na rozmyšlení odpovědi a anonymitu. Nevýhodou však je, že respondent může přeskočit otázku nebo mu může při vyplňování pomáhat i někdo jiný. Další nevýhodou dotazníku je nízká návratnost či chybné pochopení otázky zkoumanou osobou (respondent pochopí výzkumnou otázku jinak, než mínil výzkumník). Tyhle všechny faktory mohou ovlivnit konečné výsledky průzkumu (Olecká, Ivanová, 2010).

Při komplexním pohledu na zpravování výzkumného šetření zaměřeného na pedagogii mateřských škol a výchovu reprodukčního zdraví se jeví výsledky jako příznivé. Z výzkumného šetření vyplývá, že se většina mateřských škol reprodukčnímu zdraví věnuje a při výchově se zabývá tématy spojenými s reprodukčním zdravím. Tento výsledek je v disonanci s výsledky s jiným výzkumným šetřením, jako je například výzkum Havlové (2011), která uvádí v této oblasti jisté nedostatky. Výsledky výzkumu Klabanové (2015) se zdají být o něco optimističtější, přesto sama autorka popisuje, že sexuální výchově při výchovně-vzdělávacím procesu pedagogové mateřských škol nevěnují takovou pozornost, jakou by si zasloužila.

Jednotlivé výsledky uvedených průzkumů mají mezi sebou jisté časové mezery, takže lze říct, že pohled společnosti na sexualitu jako takovou se mohl během pár let změnit. Dnešní společnost je vůči sexualitě otevřenější než kdy dříve, více pak co se týče homosexuality, přesto některá témata zůstávají tabu. Od toho, že jsou určité věci ve společnosti tabu, může být ovlivněna právě spolupráce rodiny s mateřskou školou v souvislosti s reprodukčním zdravím, protože tato oblast je stále velmi citlivá. Proto rodiče často nespolupracují, nesouhlasí s některými oblastmi výchovy k reprodukčnímu zdraví a tyto názory edukační proces v mateřské škole ovlivňují. Značný deficit ve zmíněné oblasti popisuje ve svém výzkumu i Klabanová (2015). Myslím si, že kdyby se ze strany mateřských škol, ale i rodičů projevila větší snaha pro komunikaci a spolupráci, určitě by to mělo pozitivnější vliv na práci pedagogů, ale i na výsledný výchovně-vzdělávací proces předškolních dětí.

Co se týče dostatečných znalostí pedagogů v oblasti reprodukčního zdraví, převládala jak v mém výzkumném šetření, tak ve výsledcích Kalabanové (2015) odpověď

spíše ano. Naopak ve výzkumu Havlové (2011) převažovala odpověď spíše ne. Právě znalosti pedagogů jsou důležitou součástí správného průběhu výchovně-vzdělávacího procesu.

Výsledky výzkumného šetření mohlo taktéž ovlivnit, že reprodukční zdraví v předškolním věku konkrétně v prostředí mateřské školy se může zdát jako velmi neuchopitelné téma. Ačkoli se mu učitelé mateřských škol věnují, jak z některých odpovědí vyplývá, záleží na konkrétních situacích a zájmu dětí. Velmi často na toto téma pedagogové náhodou narazí při rozhovoru s dětmi, ale nemají ho konkrétně zařazené v týdenních plánech. Z některých odpovědí bylo znát, že díky dotazníku si respondenti prohloubí o tomto tématu informace a budou je praktikovat v mateřské škole. Jeden z respondentů by uvítal metodiku na toto téma. Dle mého názoru by nebylo špatné, kdyby o této problematice byli učitelé mateřských škol více seznamováni nebo by této oblasti byla věnována větší pozornost či konkrétní kapitola v RVP PV. V jedné z odpovědí bylo dokonce napsáno „*Toto je téma spíše pro rodiče. Každý má jiný plán, jak a kdy s tím dítě seznamovat. V RVP ani zmínka.*“ S tímto názorem musím částečně nesouhlasit, respektive s poslední větou. Tohle téma je opravdu velmi citlivé a spousta rodičů na ně může mít jiný názor. V RVP PV opravdu není výchova k reprodukčnímu zdraví jednotně vyčleněna. Ale toto téma se prolíná všemi oblastmi, ve kterých jisté zmínky ve spojitosti s ním jsou.

Například v oblasti Dítě a jeho tělo je psáno, že by předškolní dítě mělo umět správně pojmenovat části lidského těla, některé orgány i pohlavní a vědět jak fungují. Většina respondentů ve výzkumném šetření uvedla (74,2 %), že učí pojmenovávat v mateřských školách děti části lidského těla včetně těch pohlavních. Pouze čtvrtina respondentů odpověděla negativně. Podle mého názoru usuzuji, že dotazovaní, kteří odpověděli ne, se buď stydí s dětmi o pojmenování pohlaví hovořit, nebo tuto úlohu raději nechávají na rodičích dětí. Jak jsem uvedla již v teoretických poznámkách i sexuolog Trojan (2009) doporučuje nazývat pohlavní orgány a všechny části těla správnými názvy. Nepřesné názvy genitálií mohou poukazovat na to, že jsou tyto části těla divné, nečisté nebo že by se o nich nemělo hovořit.

Vzhledem k předposlední otázce v dotazníku, kde měli dotazovaní označit knihu, která je nejvíce zaujala na základě názvu a titulní strany, bych chtěla ještě zmínit několik mých postřehů, které mohli právě odpověď dotazovaných ovlivnit. Největší zájem dotazovaní pedagogové projeví o knihu s názvem „*Jak jsem přišel na svět*“. Tuto publikaci využívaná v mateřské škole při práci několik z dotazovaných pedagogů. Druhou nejčastěji označovanou knihou, která respondenty zaujala, je kniha pojmenovaná „*Odkud*

přicházejí děti?“. Tato knížka je dle mého názoru velmi vhodná pro předškolní děti, protože obsahuje minimální množství textu a je tvořena velkým množstvím obrázků, ty jsou nejefektivnější pro práci s předškolními dětmi, které ještě neumějí číst. Právě obrázky dle výsledků výzkumného šetření jsou nejčastější pomůckou při práci v souvislosti s tématem reprodukčního zdraví, uvedlo tak 83,9 % dotazovaných pedagogů. Knihu „*Co to tam mám?*“ označilo nemalé množství lidí, nejspíš proto, že ještě docela nedávno vyvolala v médiích určitý rozruch. Nejméně výzkumnou skupinu pedagogů zaujala kniha „*Mluvíme o sexu*“. Podle mě právě název a v něm samotné slovo "sex" na první pohled odrazuje dospělé od vhodnosti této knihy pro předškolní děti. Přitom obsahově je tato publikace velmi mile zpracovaná. Jelikož právě knihy s tematikou reprodukčního zdraví pomáhají nejen rodičům, ale i pedagogům v zodpovídání zvědavých otázek od dětí, bylo by dobré, kdyby se v rodinách a předškolních zařízeních, vedle všemožných encyklopedií pro děti objevovaly i takto zaměřené knihy.

Osobně souzním s touto odpovědí v dotazníku od jednoho z respondentů. „*V praxi je důležité s dětmi o těchto věcech hovořit, vždyť patří k lidskému životu a nesmí se tabuizovat. Vhodnou formou, přiměřenou věku dětí lze s nimi na toto téma hovořit bez ostychu.*“

6 Závěr

Bakalářská práce se zabývá problematikou výchovy k reprodukčnímu zdraví nejen v rodinách, ale především v mateřských školách. Kromě hlavního cíle byly určeny dílčí cíle a výzkumné otázky. Závěrečná bakalářská práce předkládá zjištění o rozsahu výchovy k reprodukčnímu zdraví v mateřských školách. Cílovou skupinou výzkumného šetření byli učitelé mateřských škol.

Dílčí cíl 1 „Zjistit rozsah zahrnutí reprodukčního zdraví v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.“ Tento cíl byl splněn a popsán v teoretických poznátcích (*viz kapitola 2.4.2 Reprodukční zdraví v RVP PV*). Výchova k reprodukčnímu zdraví není v RVP PV jednotně vyčleněna, ale toto téma se prolíná všemi oblastmi. Tyto jednotlivé oblasti jsou propojeny a navzájem se ovlivňují. Dílčí cíl 2 „Vyhledat literaturu zaměřenou k výchově reprodukčního zdraví určenou předškolním dětem.“ Cíl byl splněn vytvořením seznamu doporučené literatury k výchově reprodukčního zdraví. Tento seznam obsahuje stručný popis a obsah jednotlivých knih (*viz kapitola Doporučená literatura v rámci výchovy reprodukčního zdraví v předškolním věku*). Další knihy vhodné k výchově této problematiky byly zmíněny v odpovědích respondentů. Dílčí cíl 3 „Zjistit, jakou formou je realizována výchova k reprodukčnímu zdraví v mateřských školách.“ byl splněn. Většina pedagogů se zabývá tématy spojenými s reprodukčním zdravím na základě zájmu dětí a podle konkrétních situací. Časté je téma související s hygienou, a otázkami jak přicházejí děti na svět. S tímto cílem souvisí i výzkumná otázka č. 1. „Věnují se učitelé mateřských škol tématu výchovy k reprodukčnímu zdraví?“ Na výzkumnou otázku můžeme dle výsledků výzkumného šetření odpovědět, že 79 % dotazovaných pedagogů se tématu reprodukčního zdraví věnuje. Dílčí cíl 4 „Zjistit, jak vnímají učitelé mateřských škol výchovu k reprodukčnímu zdraví.“ byl splněn. Z otevřených odpovědí respondentů vyplývá, že názory dotazovaných pedagogů mateřských škol jsou individuální. Někteří téma do výchovy v mateřské škole běžně zařazují, jiní si myslí, že by se tohle téma mělo řešit spíše v rodině. Záleží tedy na osobnosti pedagoga.

Výzkumná otázka č. 2 „Jak hodnotí učitelé mateřských škol své odborné znalosti v oblasti výchovy k reprodukčnímu zdraví dětí předškolního věku?“ Ze zpracovaných výsledků výzkumného šetření můžeme vidět, že učitelé mateřských škol hodnotí, že odborné znalosti v oblasti reprodukčního zdraví spíše mají, uvedlo tak 48,4 % dotazovaných. Výzkumná otázka č. 3 „Jakým způsobem je realizována spolupráce rodiny s mateřskou školou v rámci reprodukčního zdraví v předškolním věku?“ Na tuto otázku lze

odpovědět, že spolupráce rodiny a mateřské školy je v této oblasti důležitá, ale ne ve všech mateřských školách je uskutečňována. Zhruba polovina respondentů uvedla (41,9 %), že mateřská škola seznamuje rodiče s obsahem RVP PV. Výzkumná otázka č. 4 „Jaká je využitelnost literatury a hraček při výchově reprodukčního zdraví v mateřských školách?“ Z odpovědí respondentů vyplývá, že nejvíce při práci využívají obrázky (celkem 83,9 % respondentů). Více než polovina (67,7 %) používá jako pomůcku knihy. Další mají k dispozici při práci panenky, video či puzzle. Odpovědi na výzkumné otázky jsou podrobněji rozepsány (*viz kapitola 4.1 Shrnutí výsledků*).

Během psaní této bakalářské práce jsem si potvrdila, že přestože je tato společnost otevřenější vůči určitým tématům ohledně sexuality, stále jsou oblasti, které jsou tabuizovány. Při volbě tohoto tématu bakalářské práce jsem se setkala i s údivem právě ze strany pedagogů mateřských škol, někteří však toto téma pokládali za zajímavé. Domnívám se, že informace zpracované v této práci mohou být přínosné a inspirativní jak pro rodiče, tak pro učitele mateřských škol. Zajímavé by mohlo být tento výzkum rozšířit z pohledu rodičů předškolních dětí.

Souhrn

Tato bakalářská práce se snaží poukázat na důležitost výchovy k reprodukčnímu zdraví v předškolním věku nejen v rodinách, ale i v mateřských školách, kde tráví děti velké množství času a systematicky získávají nejrůznější schopnosti, znalosti a dovednosti přínosné do života. Hlavním cílem bylo zjistit, do jaké míry se výchově k reprodukčnímu zdraví v mateřských školách věnují.

V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy vztahující se k reprodukčnímu zdraví, dále obsahuje rozsah zahrnutí reprodukčního zdraví v Rámcovém vzdělávacím program pro předškolní vzdělávání a doporučenou literaturu vhodnou k výchově této problematice.

Praktická část zahrnuje výzkumné šetření pomocí anonymního dotazníku. Zkoumaný soubor respondentů tvořili učitelé mateřských škol. Bylo zjištěno, že většina učitelů mateřských škol se výchově k reprodukčnímu zdraví věnuje, ale míra realizace a postoje jednotlivých pedagogů k této problematice je individuální.

Summary

This bachelor thesis tries to point out the importance of reproductive health education in preschool age not only in families but also in kindergartens, where children spend a lot of time and systematically acquire various abilities, knowledge and skills beneficial to life. The main goal was to find out to what extent they are engaged in reproductive health education in kindergartens.

The theoretical part defines the basic concepts related to reproductive health, also contains the scope of inclusion of reproductive health in the Framework Educational Program for Preschool Education and recommended literature suitable for the education of this issue.

The practical part includes a research survey using an anonymous questionnaire. The researched group of respondents consisted of kindergarten teachers. It was found that most kindergarten teachers are engaged in reproductive health education, but the degree of implementation and attitudes of individual teachers to this issue is individual.

Referenční seznam

1. BURDOVÁ, Ilona. *Jak s dětmi mluvit o sexu, manželství a rodičovství*. Brno: Jiří Brauner ve spolupráci s Výborem na ochranu rodičovských práv, 2011. ISBN 978-80-86953-83-0.
2. DAYNES, Katie. *Odkud přicházejí děti?: první otázky a odpovědi*. Ilustroval Christine PYM, přeložil Jaroslav KUČERA. Praha: Svojtka & Co., 2017. ISBN 978-80-256-1906-3.
3. *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. V Brně: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0290-9.
4. FAGERSTRÖMOVÁ Grethe. *Petr, Ida a miminko. (Kniha o soužití v rodině)*. Praha: Albatros 1992, 47 s. ISBN 80-00-00253-1.
5. FOUGÈRE, Isabelle. *Mluvíme o sexu: 4-6 let*. Ilustroval Coline CITRON, přeložil Zuzana KLIMŠOVÁ. Praha: Svojtka & Co., 2018. ISBN 978-80-256-2330-5.
6. HAVLOVÁ, Petra. *Sexuální výchova předškolních dětí v mateřské škole* [online]. Brno, 2011 [cit. 2020-04-25]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/46226/pdf_b/. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Zora Syslová, Ph.D.
7. JANOUCHEK, Katerina. *Jak jsem přišel na svět*. Ilustroval Mervi LINDMAN. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1441-X.
8. JEŽKOVÁ, Zuzana, Iveta JONÁŠOVÁ a SIRIUS. *Děti a sexualita*. In: Šancedětem.cz [online]. Praha: Sirius, 2011-, publikováno: 3. 3. 2014, aktualizováno: 25. 1. 2019 [cit. 2020-02-02]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: [/srv/www/content/pub/cs/clanky/deti-a-sexualita-114.html](http://srv/www/content/pub/cs/clanky/deti-a-sexualita-114.html)
9. JONÁŠOVÁ, Iveta a SIRIUS. *O psychosexuálním vývoji u dětí*. In: Šancedětem.cz: youtube kanál [online]. Praha: Sirius, 2011-, publikováno: 01. 03. 2014 [cit. 2020-02-02]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=5bdSg-ZHIKg>
10. KLABANOVÁ, Lenka. *Sexuální výchova v mateřské škole* [online]. Hradec Králové, 2015 [cit. 2020-04-25]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/djhhyg/16370922>. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Veronika Smetanová.
11. KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4435-3.

12. LAURANS, Camille. *Co to tam mám?*. Ilustroval Jess PAUWELS, přeložil Zuzana KLIMŠOVÁ. Praha: Svojtka & Co., 2019. Moje malá proč. ISBN 978-80-256-2640-5.
13. MARTINCOVÁ, Jana. *Jak děti přicházejí na svět: odpovědi na první otázky dítěte -- nejen o sexu moderně, pravdivě, jednoduše --s láskou*. Ilustroval Petra KUBÁČKOVÁ. Brno: Babyonline, 2010. Pro chytré hlavičky (Babyonline). ISBN 978-80-904216-2-2.
14. MIGALLÓN LOPEZOSA, Pilar. *Jak přicházejí děti na svět?*. Ilustroval VANE. Praha: Svojtka & Co., 2013. Knihovnička sexuální výchovy. ISBN 978-80-256-0795-4.
15. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. 2018 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>
16. OLECKÁ, Ivana a Kateřina IVANOVÁ. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc, 2010. ISBN 978-80-87240-33-5.
17. PEŠKOVÁ, Miriam. *Bříško, bříško, kdo v tobě bydlí*. Ilustroval Kristina KÜBLBECKOVÁ. Jince: Amenius, c2008. ISBN 978-80-903900-1-0.
18. PŠENIČKA, Oldřich. *Sexuální výchova v rodině: radost být matkou a také otcem*. Vyd. 2., dopl. Pardubice: Hnutí Rodina, 1995. ISBN 80-901524-3-0.
19. RAŠKOVÁ, Miluše. *5 otázek k sexuální výchově dětí předškolního a mladšího školního věku (3-11 let): informativní příručka o sexuální výchově nejen pro studenty, učitele, vychovatele a rodiče*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1737-0.
20. Sexuality education – what is it? *Sex Education* [online]. 2015, **16**(4), 427-431 [cit. 2020-02-03]. DOI: 10.1080/14681811.2015.1100599. ISSN 1468-1811. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14681811.2015.1100599>
21. SMOLÍKOVÁ, Kateřina a Růžena HAJNOVÁ. *Než se dítě zeptá-: program sexuální výchovy dětí předškolního věku*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-132-0.
22. ŠTĚRBOVÁ, Dana, Lenka ŠILEROVÁ a Zuzana PROUZOVÁ. *Ty jsi holka, ty jsi kluk: rodičům to není fuk, když se děti ptají na sexualitu*. Ilustroval Iveta AUTRATOVÁ. Brno: CPress, 2017. ISBN 978-80-264-1399-8.
23. ŠULOVÁ, Lenka, Tomáš FAIT a Petr WEISS. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, c2011. ISBN 978-80-7345-238-4.
24. TROJAN, Ondřej. *Jak mluvit s dětmi o sexu: rádce pro rodiče a učitele*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0833-2.

25. UZEL, Radim. *Sexuální výchova*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-69-5.
26. VANÍČEK, David a Michal VANÍČEK. *Dva tátové a zvědavá holka: knížka pro děti a jejich rodiče*. Ilustroval Šárka SVOBODOVÁ. Stará Boleslav: Dva tátové, 2019. ISBN 978-80-907686-0-4.
27. World Health Organization: *Sexual health* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_2
28. *Zdravý sexuální život*. Přeložila Radana JURKEMIKOVÁ. Čestlice: Rebo, 2006. Knihovna zdraví (Rebo). ISBN 80-7234-537-0.

Seznam literatury (vztahující se k reprodukčnímu zdraví) zmíněné v odpovědích respondentů

1. BROWN, Carron. *Lidské tělo*. Přeložil Vlasta BENEŠOVÁ. Praha: Svojtka & Co., 2017. Posviť na to. ISBN 978-80-256-1988-9.
2. BULACKIJ, Svjatoslav. *Naše tělo: jak funguje lidské tělo? : model lidského těla*. Dubicko: INFOA, c2014. INFOA dětem. ISBN 978-80-7240-891-7.
3. COLOMBO, Luann. *Lidské tělo zevnitř*. Přeložil Jan DAVID. Praha: Dobrovský, 2018. Knihy Omega. ISBN 978-80-7585-095-9.
4. DAYNES, Katie. *Odkud přicházejí děti?: první otázky a odpovědi*. Ilustroval Christine PYM, přeložil Jaroslav KUČERA. Praha: Svojtka & Co., 2017. ISBN 978-80-256-1906-3.
5. DÍAZ MORFA, José R. *Moje první knížka o sexu*. Ilustroval VANE. Praha: Ottovo nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7360-861-3.
6. FAGERSTRÖM, Grethe. *Petr, Ida a miminko: kniha o soužití v rodině*. Ilustroval Gunilla HANSSON. Praha: Albatros, 1992. ISBN 80-00-00253-1.
7. GIOMMI, Roberta a Chiara GOBBO. *Jsem holka: Jsem kluk*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2081-7.
8. JANOUC, Katerina. *Jak jsem přišel na svět*. Ilustroval Mervi LINDMAN. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1441-X.
9. MIGALLÓN LOPEZOSA, Pilar. *Jak přicházejí děti na svět?*. Ilustroval VANE. Praha: Svojtka & Co., 2013. Knihovnička sexuální výchovy. ISBN 978-80-256-0795-4.
10. SMOLÍKOVÁ, Kateřina a Růžena HAJNOVÁ. *Než se dítě zeptá-: program sexuální výchovy dětí předškolního věku*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-132-0.
11. ŠTĚRBOVÁ, Dana, Lenka ŠILEROVÁ a Zuzana PROUZOVÁ. *Ty jsi holka, ty jsi kluk: rodičům to není fuk, když se děti ptají na sexualitu*. Ilustroval Iveta AUTRATOVÁ. Brno: CPress, 2017. ISBN 978-80-264-1399-8.
12. UJCOVÁ, Lucie a KRÁL, Robin. *Lidské tělo: interaktivní mluvicí kniha*. 1. vydání. Praha: ALBI Česká republika a.s., 2016. 18 nečíslovaných stran. Kouzelné čtení. ISBN 978-80-87958-13-1.

Seznam zkratek

WHO – World health organization

MŠ – mateřská škola

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Seznam tabulek

Tabulka 1. Věk pedagoga

Tabulka 2. Délka pedagogické praxe

Tabulka 3. Seznam literatury (vztahující se k reprodukčnímu zdraví) zmíněné v odpovědích respondentů

Seznam grafů

Graf 1. Reprodukční zdraví při výchově a vzdělávání v MŠ

Graf 2. Míra kladených otázek dětí v MŠ v souvislosti s reprodukčním zdravím

Graf 3. Nejčastější pomůcky při práci s dětmi

Graf 4. Prostředky výchovy ve vztahu k názoru respondentů

Graf 5. Sebehodnocení respondentů v míře informovanosti v oblasti reprodukčního zdraví

Graf 6. Forma zájmu respondentů o informovanost v oblasti reprodukčního zdraví

Graf 7. Míra zastoupení reprodukčního zdraví v oblastech RVP PV

Graf 8. Ostych respondentů při rozhovoru s dětmi

Graf 9. Spolupráce rodičů a MŠ v souvislosti s výchovou k reprodukčnímu zdraví

Graf 10. Míra zájmu o uvedené knihy na základě jejich názvu a titulní strany

Seznam příloh

Příloha 1. Titulní strany knih

Příloha 2. Ukázka z knihy Bříško, bříško, kdo v tobě bydlí?

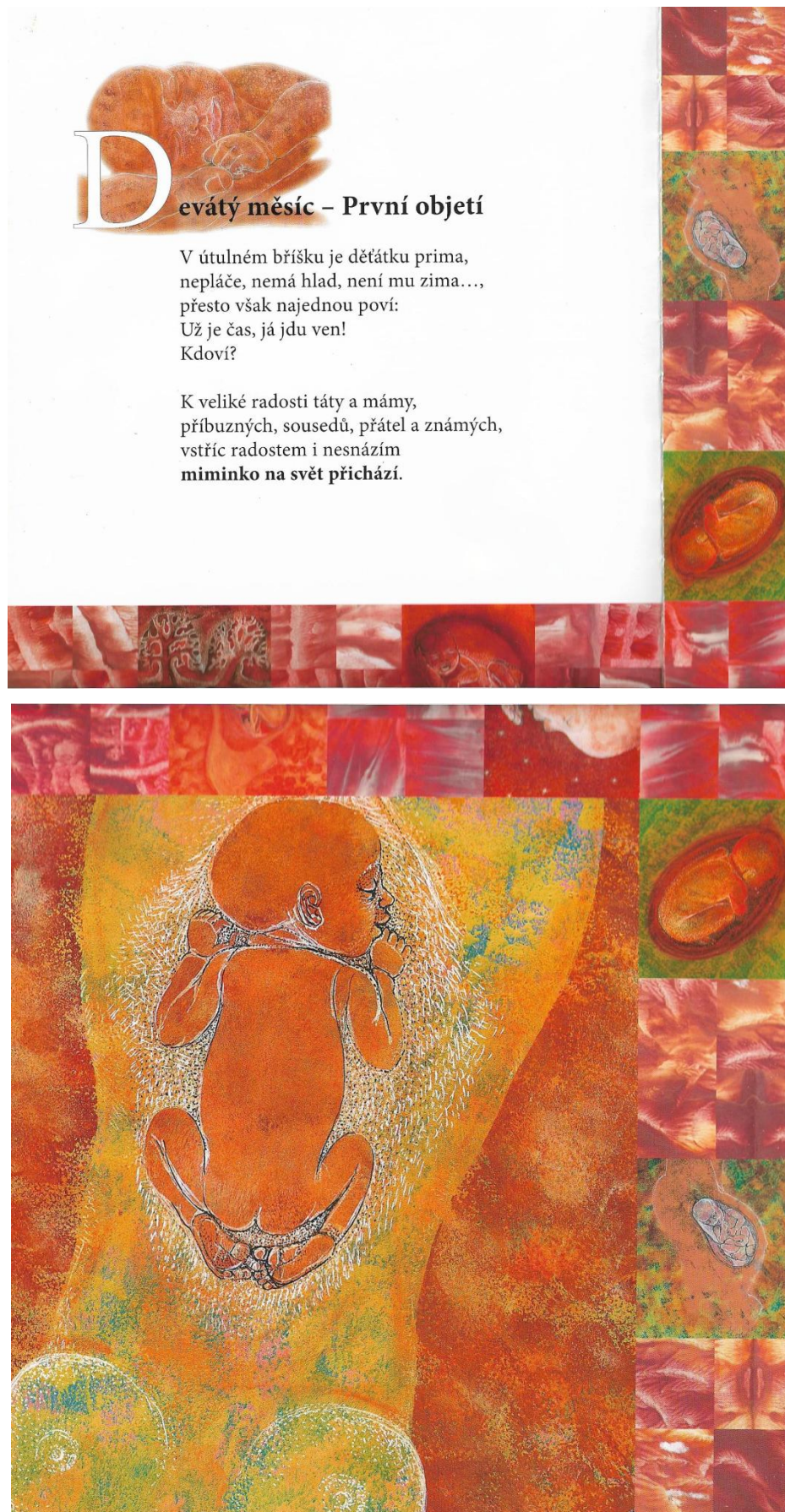
Příloha 3. Dotazník pro učitele mateřských škol

Přílohy

Příloha 1. Titulní strany knih

Příloha 2. Ukázka z knihy Bříško, bříško, kdo v tobě bydlí?

Příloha 3. Dotazník pro učitele mateřských škol

DOTAZNÍK - Výchova k reprodukčnímu zdraví v mateřských školách

Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma **Reprodukční zdraví v předškolním věku**. Vaše odpovědi a postřehy jsou pro mne velmi cenné, poslouží jako podklady k mé bakalářské práci. V tomto dotazníku je Vaším úkolem odpovědět na předložené otázky. Mnohokrát děkuji za Vaši ochotu a čas.

Kristýna Štěpánková, studentka 3. ročníku bakalářského studia, Pedagogické fakulty UPOL, obor Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání a Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání.

1. Věk pedagoga:

.....

2. Délka pedagogické praxe:

.....

3. Věnujete se v MŠ při výchově a vzdělávání tématu reprodukčního zdraví?

(Dříve nazýváno sexuální výchova, rodinná výchova, výchova k mateřství a rodičovství.)

- Ano
- Ne

4. Jakými tématy se zabýváte?

(např.: Jak přicházejí děti na svět, hygiena, podpora bezpečí, otázky soukromí a intimity, poznávání sebe sama.)

.....

.....

.....

5. Na co se děti v mateřské škole v souvislosti s reprodukčním zdravím ptají nejvíce?

(Vyberte jednu nebo více odpovědí.)

- Porod
- Rozdílnost pohlaví
- Početí
- Kde je dítě, než se narodí
- Pohlaví a jeho pojmenování
- Jiná.....

.....

6. Jaké pomůcky při práci nejčastěji využíváte?

(Vyberte jednu nebo více odpovědí.)

- Knihy
- Obrázky
- Panenky
- Video
- Jiné.....

7. Při uvedení odpovědi "knihy" v předchozí otázce uveďte prosím názvy knih, které v mateřské škole využíváte?

.....

.....

.....

8. Jestliže jsou knihy dětem volně přístupné, jeví o ně zájem?

.....

.....

.....

9. Vnímáte tyto prostředky výchovy v souvislosti s reprodukčním zdravím (knihy, hračky) jako užitečné nebo zbytečné či přehnané?

(Vyberte jednu odpověď.)

- Jsou užitečné.
- Jsou přehnané.
- Jsou zbytečné.
- Nemám na tuto otázku vyhraněný názor.

10. Myslíte si, že máte dostačující znalosti ohledně výchovy k reprodukčnímu zdraví předškolního věku?

(Vyberte jednu odpověď.)

- Ano
- Spíše ano
- Částečně
- Spíše ne
- Ne

11. Pokud je Vaše odpověď ano, spíše ano, částečně, jakým způsobem jste se o tohle téma zajímal/a?

(Vyberte jednu nebo více odpovědí.)

- Odborná literatura
- Přednáška / školení
- Internet
- Jiná.....

12. Pokud je Vaše odpověď ne nebo spíše ne, z jakého důvodu?

(Vyberte jednu nebo více odpovědí.)

- Tohle téma mě nezajímá.
- Nikdy mě nenapadlo se o tohle téma více zajímat.
- Neměl/a jsem možnost se o tomto tématu více dozvědět.
- Jiná.....

13. V jaké z oblastí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV) je podle Vás nejvíce obsažena výchova k reprodukčnímu zdraví?

(Vyberte jednu nebo více odpovědí.)

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

14. Učíte pojmenovávat děti části lidského těla včetně pohlavních?

(Jeden z dílčích vzdělávacích cílů oblasti Dítě a jeho tělo v RVP PV.)

- Ano
- Ne

15. Ostýcháte se hovořit s dětmi o tématech reprodukčního zdraví?

(Např.: pohlaví a jeho pojmenování, početí, porod, rozdíly v pohlaví)

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

16. Pokud ANO, napište konkrétně, v jakých oblastech se ostýcháte s dětmi hovořit?

.....
.....

17. Kdo se má podílet na výchově k reprodukčnímu zdraví?

(Vyberte jednu odpověď.)

- Pouze mateřská škola.
- Pouze rodina.
- Součinnost mateřské školy a rodiny.

18. Jak vnímáte dle vašeho názoru spolupráci rodičů a mateřské školy v souvislosti s výchovou reprodukčního zdraví? Vyberte vhodnou odpověď.

(Vyberte jednu nebo více odpovědí.)

- Mateřská škola seznamuje rodiče s obsahem RVP PV.
- Rodiče se sami zajímají o obsah RVP PV.
- Rodiče znají RVP PV a vědí, jaké oblasti souvisí s výchovou reprodukčního zdraví.
- Rodiče odmítají, nesouhlasí s některými oblastmi výchovy k reprodukčnímu zdraví (např. jak přicházejí děti na svět).
- Názory rodičů ovlivňují výchovu k reprodukčnímu zdraví v mateřské škole.
- Jiná.....
.....

19. Která z těchto knih vás zaujala na základě jejího názvu a titulní strany?

(Vyberte jednu nebo více odpovědí.) Titulní strany knih viz příloha 1.

- Jak přicházejí děti na svět?
- Ty jsi holka, ty jsi kluk - rodičům to není fuk aneb když se děti ptají na sexualitu
- Jak jsem přišel na svět
- Odkud přicházejí děti?
- Bříško, bříško, kdo v tobě bydlí?
- Mluvíme o sexu
- Petr, Ida a miminko
- Jak děti přicházejí na svět
- Co to tam mám?
- Dva tátové a zvědavá holka

20. Zde máte prostor k rozepsání, co Vás při vyplňování dotazníku napadlo nebo na jakou konkrétní situaci jste si vzpomněli.

(Budu ráda za Vaše poznatky a zkušenosti spojené s výchovou k reprodukčnímu zdraví.

Děkuji za vyplnění dotazníku.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Anotace práce

Jméno a příjmení:	Kristýna Štěpánková
Katedra:	Katedra antropologie a zdravotní vědy
Vedoucí práce:	Mgr. Věra Vránová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Reprodukční zdraví v předškolním věku
Název v angličtině:	Reproductive health at pre-school age
Anotace práce:	<p>Tato bakalářská práce poukazuje na důležitost výchovy k reprodukčnímu zdraví nejen v rodině, ale i v mateřských školách. Práce je rozdělena na dvě části. První, teoretická část vymezuje základní pojmy související s reprodukčním zdravím a předškolním věkem. Druhá, praktická část vyhodnocuje získané informace z dotazníku, který byl určen pedagogům mateřských škol, a jeho prostřednictvím se dozvídáme, do jaké míry se v mateřských školách reprodukčnímu zdraví věnují.</p>
Klíčová slova:	reprodukční zdraví, předškolní věk, sexuální výchova, rodina, předškolní pedagog, Rámcový vzdělávací program, mateřská škola
Anotace v angličtině:	<p>This bachelor thesis points out the importance of education for reproductive health not only in the family, but also in kindergartens. The work is divided into two parts. The first, theoretical part defines the basic concepts related to reproductive health and preschool age. The second, practical part evaluates the information obtained from the questionnaire, which was intended for kindergarten teachers, and through it we learn to what extent they deal with reproductive health in kindergartens.</p>
Klíčová slova v angličtině:	reproductive health, preschool age, sex education, family, preschool teacher, Framework educational program,

	kindergarten
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1. Titulní strany knih Příloha 2. Ukázka z knihy Bříško, břicho, kdo v tobě bydlí? Příloha 3. Dotazník pro učitele mateřských škol
Rozsah práce:	54 stran, 3 přílohy
Jazyk práce:	Český jazyk